

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Львівський національний університет імені Івана Франка

Економічний факультет

Кафедра: **Облікових технологій та оподаткування**

Спеціальність: **071 Облік і оподаткування**

Освітня програма: **Облік у глобальному цифровому суспільстві**

Група: **ЕКОНМ-21с** Денна форма навчання

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему:

ОБЛІК ТА АНАЛІЗ ВИТРАТ І ДОХОДІВ ПІДПРИЄМСТВА

здобувача вищої освіти **Кукурудзи Андрія Володимировича**

Робота допущена до захисту в ЕК

завідувач кафедри

д.е.н., професор

_____ **В.С. Рудницький**

Науковий керівник

д.е.н., професор

_____ **В.С. Рудницький**

м. Львів 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**Львівський національний університет імені Івана Франка
Економічний факультет**

Кафедра: **Облікових технологій та оподаткування**
Спеціальність: **071 Облік і оподаткування**
Освітня програма: **Облік у глобальному цифровому суспільстві**

ЗАТВЕРДЖУЮ

**Завідувач кафедри облікових технологій та оподаткування
д.е.н., проф. В.С. Рудницький**

«22» травня 2023 року

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

Здобувачу

Кукурудзі Андрію Володимировичу
(прізвище, ім'я, по батькові)

денна

(форма навчання)

на підготовку кваліфікаційної магістерської роботи на тему:

ОБЛІК ТА АНАЛІЗ ВИТРАТ І ДОХОДІВ ПІДПРИЄМСТВА

Тему затверджено розпорядженням від 11.05.2023р. № 37

Кваліфікаційна магістерська робота виконується на матеріалах ПП
«Агрофірма «Дзвони»

План кваліфікаційної магістерської роботи

Розділ 1. Поняття витрат і доходів підприємства.

Розділ 2. Облік витрат і доходів ПП «Агрофірма «Дзвони».

Розділ 3. Аналіз витрат і доходів ПП «Агрофірма «Дзвони».

Об'єкт дослідження: процес організації обліку та аналізу витрат та доходів у ПП «Агрофірма «Дзвони»

Предмет дослідження: аналіз сучасних підходів та методів обліку та аналізу фінансової звітності, вивчення методів планування та аналізу доходів та витрат, а також впровадження практичних рекомендацій у сфері фінансового управління підприємством.

Мета кваліфікаційної магістерської роботи: дослідження теоретичних та практичних аспектів обліку та аналізу доходів та витрат на підприємстві

Конкретні завдання, які здобувач вищої освіти повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1 визначити поняття доходів і витрат підприємства та їх класифікації; розглянути нормативно-правове та інформаційне забезпечення обліку витрат і доходів підприємства.

У розділі 2 розглянути документальне оформлення витрат і доходів ПП «Агрофірма «Дзвони»; розглянути синтетичний та аналітичний облік витрат і доходів на аналізуючому підприємстві; розкрити особливості обліку доходів і витрат ПП «Агрофірма «Дзвони» в сучасних умовах автоматизації.

У розділі 3 розглянути інформаційне забезпечення аналізу витрат і доходів ПП «Агрофірма «Дзвони»; провести аналіз структури і динаміки доходів і витрат ПП «Агрофірма «Дзвони» за 2021-2023 рр.

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної магістерської роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Вибір здобувачем теми кваліфікаційної магістерської роботи	05.04.2023	
2	Затвердження плану і завдання кваліфікаційної магістерської роботи	22.05.2023	
3	Здача кваліфікаційної магістерської роботи керівнику	08.04.2024	
4	Допуск кваліфікаційної магістерської роботи керівником	06.05.2024	
5	Допуск завідувачем кафедри до захисту кваліфікаційної магістерської роботи	16.05.2024	
6	Захист кваліфікаційної магістерської роботи	20.05.2024	

Завдання підготував
науковий керівник _____
(підпис)

Рудницький В.С.
(ініціали, прізвище)

«22» травня 2023 року

Завдання одержав студент _____
(підпис)

Кукурудза А.В.
(ініціали, прізвище)

«22» травня 2023 року

РЕФЕРАТ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ МАГІСТЕРСЬКУ РОБОТУ
«ОБЛІК ТА АНАЛІЗ ВИТРАТ І ДОХОДІВ ПІДПРИЄМСТВА»

Кукурудза Андрій Володимирович

Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків і пропозицій, списку використаних джерел, додатків. Робота містить 15 таблиць, 8 рисунків, 6 додатків. Список використаних джерел містить 40 найменувань. Роботу викладено на 61 сторінках друкованого тексту.

Об'єктом дослідження є процес організації обліку та аналізу витрат та доходів у ПП «Агрофірма «Дзвони».

Предметом дослідження є аналіз сучасних підходів та методів обліку та аналізу фінансової звітності, вивчення методів планування та аналізу доходів та витрат, а також впровадження практичних рекомендацій у сфері фінансового управління підприємством.

Мета і завдання дослідження. Мета кваліфікаційної роботи – дослідження теоретичних та практичних аспектів обліку та аналізу доходів та витрат на підприємстві з метою виявлення оптимальних стратегій фінансового управління. Досягнення мети кваліфікаційної роботи зумовило необхідність визначення та розв'язання таких основних завдань:

- ознайомитись із поняттям витрат виробництва та їх класифікацією;
- розглянути поняття доходів підприємства та їх класифікацію;
- окреслити нормативно-правове та інформаційне забезпечення обліку витрат і доходів підприємства;
- дослідити документальне оформлення витрат і доходів ПП «Агрофірма «Дзвони»;
- ознайомитись із організацією синтетичного та аналітичного обліку витрат підприємства;
- ознайомитись із організацією синтетичного та аналітичного обліку доходів підприємства;
- представити особливості обліку доходів і витрат ПП «Агрофірма «Дзвони» в сучасних умовах автоматизації;
- описати інформаційне забезпечення аналізу витрат і доходів ПП «Агрофірма «Дзвони»;
- здійснити аналіз структури і динаміки доходів і витрат ПП «Агрофірма «Дзвони» за 2021-2023 рр.

За результатами дослідження сформульовані теоретичні та практичні положення, які доведені автором до конкретних пропозицій щодо оптимізації обліку та аудиту доходів та витрат на підприємстві.

Одержані результати забезпечують формування своєчасної та достовірної інформаційної бази для забезпечення обліково-оптимізаційної моделі обліку та аналізу доходів і витрат на підприємстві.

Ключові слова: доходи, витрати, підприємство, облік, аналіз, автоматизація, Україна.

ABSTRACT
FOR THE QUALIFICATION MASTER'S THESIS
"ACCOUNTING AND ANALYSIS OF ENTERPRISE EXPENSES AND
INCOME"

Kukurudza Andrii Volodymyrovych

The qualification work consists of an introduction, three sections, conclusions and proposals, a list of used sources, and appendices. The work contains 15 tables, 8 figures, 6 appendices. The list of used sources contains 40 items. The work is presented on 61 pages of printed text.

The object of the research is the process of accounting organization and analysis of expenses and income in PE "Agrofirma "Dzvony".

The subject of the study is the analysis of modern approaches and methods of accounting and analysis of financial statements, the study of methods of planning and analysis of income and expenses, as well as the implementation of practical recommendations in the field of financial management of the enterprise.

The purpose and tasks of the research. The purpose of the qualification work is to study theoretical and practical aspects of accounting and analysis of income and expenses at the enterprise in order to identify optimal financial management strategies. Achieving the goal of the qualification work made it necessary to define and solve the following main tasks:

- familiarize yourself with the concept of production costs and their classification;
- consider the concept of enterprise income and their classification;
- to outline the legal and information support for accounting of expenses and income of the enterprise;
- to investigate the documentation of expenses and incomes of PE "Agrofirma "Dzvony";
- familiarize yourself with the organization of synthetic and analytical cost accounting of the enterprise;
- familiarize yourself with the organization of synthetic and analytical accounting of the company's income;
- to present the peculiarities of accounting of income and expenses of PE "Agrofirma "Dzvony" in modern conditions of automation;
- describe the information provision of the analysis of expenses and incomes of PE "Agrofirma "Dzvony";
- carry out an analysis of the structure and dynamics of income and expenses of PE "Agrofirma "Dzvony" for 2021-2023.

Based on the results of the research, theoretical and practical provisions were formulated, which were brought to concrete proposals by the author regarding the optimization of accounting and auditing of income and expenses at the enterprise.

The obtained results ensure the formation of a timely and reliable information base to ensure the accounting and optimization model of accounting and analysis of income and expenses at the enterprise.

Keywords: income, expenses, enterprise, accounting, analysis, automation, Ukraine.

ЗМІСТ

ВСТУП	8
РОЗДІЛ 1. ПОНЯТТЯ ВИТРАТ І ДОХОДІВ ПІДПРИЄМСТВА	11
1.1. Поняття витрат виробництва та їх класифікація	11
1.2. Поняття доходів підприємства та їх класифікація	16
1.3. Нормативно-правове та інформаційне забезпечення обліку витрат і доходів підприємства	21
Висновки до розділу 1	26
РОЗДІЛ 2. ОБЛІК ВИТРАТ І ДОХОДІВ ПП «АГРОФІРМА «ДЗВОНИ»	27
2.1. Документальне оформлення витрат і доходів ПП «Агрофірма «Дзвони»	27
2.2. Синтетичний та аналітичний облік витрат підприємства	30
2.3. Синтетичний та аналітичний облік доходів підприємства	35
2.4. Особливості обліку доходів і витрат ПП «Агрофірма «Дзвони» в сучасних умовах автоматизації	39
Висновки до розділу 2	45
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ВИТРАТ І ДОХОДІВ ПП «АГРОФІРМА «ДЗВОНИ»	46
3.1. Інформаційне забезпечення аналізу витрат і доходів ПП «Агрофірма «Дзвони»	46
3.2. Аналіз структури і динаміки доходів і витрат ПП «Агрофірма «Дзвони» за 2021-2023 рр.	53
Висновки до розділу 3	58
ВИСНОВКИ	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	62
ДОДАТКИ	66

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасному господарському середовищі підприємства постають перед викликом ефективного управління фінансовими ресурсами з метою забезпечення стійкого розвитку та конкурентоспроможності. Одним із ключових інструментів для досягнення цієї мети є система обліку та аналізу доходів та витрат на підприємстві.

Облік та аналіз доходів та витрат відіграють визначальну роль у фінансовому управлінні підприємством, дозволяючи не лише здійснювати контроль за фінансовими потоками, але й приймати обґрунтовані стратегічні рішення щодо оптимізації виробничих процесів, ресурсного забезпечення та інвестиційної діяльності.

Аналіз останніх досліджень. Питання, що стосуються обліку та аналізу доходів і витрат на підприємстві досліджували такі вчені як Гетьман А.А., Дубова В.В., Івахів В.І., Карпенко О.В., Линник О.І., Назаренко Т.П., Пилипенко К.А., Скрипник М.І., Теличко І.М., Чебан В.С. та інші. Однак, на сьогоднішній день, дане питання не достатнім чином було проаналізоване, тому, існує потреба в комплексній оцінці даного процесу.

Мета і завдання дослідження. Мета кваліфікаційної роботи – дослідження теоретичних та практичних аспектів обліку та аналізу доходів та витрат на підприємстві з метою виявлення оптимальних стратегій фінансового управління.

Досягнення мети кваліфікаційної роботи зумовило необхідність визначення та розв'язання таких основних завдань:

- ознайомитись із поняттям витрат виробництва та їх класифікацією;
- розглянути поняття доходів підприємства та їх класифікацію;
- окреслити нормативно-правове та інформаційне забезпечення обліку витрат і доходів підприємства;
- дослідити документальне оформлення витрат і доходів ПП

«Агрофірма «Дзвони»;

- ознайомитись із організацією синтетичного та аналітичного обліку витрат підприємства;

- ознайомитись із організацією синтетичного та аналітичного обліку доходів підприємства;

- представити особливості обліку доходів і витрат ПП «Агрофірма «Дзвони» в сучасних умовах автоматизації;

- описати інформаційне забезпечення аналізу витрат і доходів ПП «Агрофірма «Дзвони»;

- здійснити аналіз структури і динаміки доходів і витрат ПП «Агрофірма «Дзвони» за 2021-2023 рр.

Об'єктом дослідження є процес організації обліку та аналізу витрат та доходів у ПП «Агрофірма «Дзвони».

Предметом дослідження є аналіз сучасних підходів та методів обліку та аналізу фінансової звітності, вивчення методів планування та аналізу доходів та витрат, а також впровадження практичних рекомендацій у сфері фінансового управління підприємством.

Для вирішення поставлених завдань у роботі застосовувалися загальнонаукові та специфічні **методи наукових досліджень**: загальнонаукові методи економіко-математичного аналізу; табличний та графічний, опис, порівняння, абсолютні та відносні величини тощо.

Інформаційною базою проведеного дослідження слугували нормативно-правові акти України, а також праці українських та зарубіжних фахівців у галузі бухгалтерського обліку, фінансів та аналізу.

Наукова новизна одержаних результатів. Найбільш суттєві наукові результати дипломного проекту, що містять наукову новизну і характеризують особистий внесок автора, такі:

- удосконалено заходи з оптимізації організаційної моделі обліку доходів та витрат на підприємстві на основі використання програмних засобів;

- дістали подальший розвиток оцінка наукових досліджень з питань обліку доходів та витрат.

Практичне значення одержаних результатів. Висновки і практичні рекомендації, розроблені на основі результатів дослідження, забезпечують формування своєчасної та достовірної інформаційної бази для забезпечення обліково-оптимізаційної моделі обліку та аналізу доходів і витрат на підприємстві.

Структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків і пропозицій, списку використаних джерел, додатків. Робота містить 15 таблиць, 8 рисунків, 6 додатків. Список використаних джерел містить 40 найменувань. Роботу викладено на 61 сторінках друкованого тексту.

РОЗДІЛ 1

РОЗДІЛ 1. ПОНЯТТЯ ВИТРАТ І ДОХОДІВ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Поняття витрат виробництва та їх класифікація

Проблема організації обліку витрат виробництва та їх інформаційне забезпечення у системі управління підприємством завжди була об'єктом уваги вітчизняних та зарубіжних дослідників. Це пояснюється тим, що дослідження витрат виробництва має істотне значення не тільки при вимірюванні їх рівня, але і при здійсненні розрахунків собівартості продукції підприємства.

Відповідно до НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [4] та НП(С)БО 16 «Витрати» [6] витрати трактуються, як зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу. У даному визначенні сутність витрат виражається не через їх економічну природу, а через наслідки операцій з активами та капіталом для фінансового стану підприємства.

Витрати виробництва – це один із видів сукупних витрат, які несе підприємство у ході своєї звичайної діяльності. З метою визначення економічної сутності витрат виробництва, розглянемо досліджувану дефініцію через погляди різних науковців (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Огляд термінів «витрат виробництва»

№	Автор	Визначення
1	2	3
1	Назаренко Т.П.	«Витрати виробництва – сукупність витрат підприємства з виробництва продукції (робіт і послуг) та її реалізації, виражені у грошової формі» [28].
2	Сопко В.В.	«Вартісне вираження живої і предметної праці у процесі виробництва та реалізації продукції (виконання робіт, надання послуг); є витратами організації» [33].
3	Скрипник М.І.	«Витрати виробництва – це частина витрат підприємства, які витрачені на виготовлення продукції, виконання робіт і надання

		послуг у поточному періоді» [32].
4	Дубова В.В.	«Витрати – це обсяг ресурсів, що використовуються у процесі виробництва та збуту продукції, та трансформуються в собівартість продукції, робіт чи послуг» [22].
5	Климчук В.В.	«Витрати – це ресурси – матеріальні, трудові, фінансові, використані у поточному році на виробництві» [24].

Джерело: [22; 24; 28; 32; 33]

Таким чином, дослідження даної категорії дозволило зробити висновок про те, що під витратами на виробництво розуміють грошове вираження витрат, які безпосередньо пов'язані з виробництвом і реалізацією продукції, що випускається.

В економічній літературі зустрічається безліч варіантів класифікації витрат. Розглянемо класифікацію витрат для цілей калькулювання та оцінки вартості виробленої продукції окремими науковцями.

Варіанти класифікації витрат на виробництво, що пропонують Жук М.В., Линник О.І. та Чебан В.С. представлені у табл. 1.2 [23; 27; 35].

Таблиця 1.2

Варіанти класифікації витрат виробництва

Класифікаційна ознака витрат	Козачок Б.В.	Линник О.І.	Чебан В.С.
1	2	3	4
За економічним змістом	За економічними елементами	За елементами та статтями калькуляції	За елементами та статтями калькуляції
За економічною роллю в технологічному процесі	Основні та накладні	Основні та накладні	Основні та накладні
За складом		Однорічні та комплексні	Однорічні та комплексні
За способом включення до собівартості продукції	Прямі та непрямі	Прямі та непрямі	Прямі та непрямі
Залежно від періодичності виникнення			Поточні та одноразові
За участю у процесі виробництва		Виробничі та позавиробничі	Виробничі та невиробничі
За ефективністю			Виробничі та невиробничі

1	2	3	4
За можливістю нормування			Нормовані та ненормовані
За часовими періодами	Вхідні та минулі	Вхідні та минулі	Витрати попередніх періодів, звітного періоду та майбутніх періодів
По відношенню до планування		Заплановані та неплановані	
По відношенню до собівартості	Включені в собівартість та витрати звітного періоду	Включені в собівартість та витрати звітного періоду	Включені та не включені

Джерело: [23; 27; 35]

Жук М.В. зазначає, що крім угруповання витрат за економічними елементами, передбаченим фінансовим обліком, у межах управлінського обліку витрати класифікуються ще за 4 напрямками [23, с. 108]: за економічним значенням у технологічному процесі, за способом включення в собівартість продукції, за тимчасовими періодами та по відношенню до собівартості.

За економічним значенням у технологічному процесі виготовлення продукції та цільового призначення витрати поділяються на: основні – безпосередньо пов'язані з процесом виробництва (витрати на сировину, матеріали та напівфабрикати; вартість палива та енергії, витрачених на технологічні цілі тощо); і накладні – витрати, що утворюються у зв'язку з організацією, обслуговуванням виробництва, продажу товарів та управлінням.

За способом включення до собівартості витрати поділяють на: прямі – витрати на виробництво конкретного виду товару (сировина, матеріали, заробітна плата виробничих робітників тощо); непрямі – пов'язані з випусками кількох видів товарів (витрати з управління та обслуговування виробництва).

Для калькулювання собівартості, оцінки активів та обчислення прибутку підприємства важливу роль відіграє розподіл витрат між запасами

та реалізованою продукцією. Це є передумовою для поділу витрат на вхідні – від яких очікується дохід у майбутньому та минулі – які принесли дохід і втратили здатність приносити його в майбутньому. До вхідних відносять витрати, що формують вартість незавершеного виробництва та продукції на складі. До минулих відносять витрати, що формують собівартість реалізованої продукції.

Більш широкий перелік витрат згрупованих за певними ознаками надає кандидат економічних наук, професор Линник О.І. Крім запропонованих Козачок Б.В. критеріїв розподілу витрат, Линник О.І. пропонує в рамках управлінського обліку для цілей обчислення собівартості продукції групувати витрати: за складом, за участю у процесі виробництва, за плануванням [27, с. 375].

За складом витрати поділяють на одноелементні (матеріали, заробітна плата, амортизація тощо) та комплексні – що складаються з кількох елементів (загальновиробничі, загальногосподарські витрати).

За участю у процесі виробництва виділяють виробничі – пов'язані з виробництвом продукції та позавиробничі – витрати на збут.

По відношенню до планування на підприємстві виділяють витрати: плановані – продуктивні витрати організації, передбачені кошторисом витрат на виробництво і неплановані – непродуктивні витрати, яких можна було уникнути (брак, простої).

Найбільш об'ємну класифікацію витрат, на наш погляд, пропонує Чебан В.С. Дана класифікація додатково включає угруповання витрат: залежно від періодичності виникнення, за ефективністю, за можливістю нормування [35, с. 10].

Залежно від періодичності виникнення витрати поділяються на поточні (витрати на сировину та матеріали, заробітну плату основних виробничих робітників) та одноразові (витрати на підготовку та освоєння нових виробництв тощо).

За ефективністю розрізняють продуктивні та непродуктивні витрати.

Продуктивними є витрати на виробництво продукції певної якості за ефективної технології та організації виробництва. Непродуктивні витрати виникають внаслідок порушення технології та організації виробництва (втрати від простоїв, оплата понаднормових робіт і т.д.).

За можливістю нормування витрати поділяються на нормовані та ненормовані. Нормовані витрати визначаються підприємством виходячи з особливостей технологічного процесу (матеріальні витрати, заробітна плата виробничих робітників і т.д.). За ненормованими витратами норми не встановлюються. Це пов'язано або з великими трудовитратами, або з якісними характеристиками таких витрат.

Керівництво підприємства самостійно обирає систему класифікації витрат виходячи зі специфіки виробництва, переліку та місць виникнення витрат, сформованої системи обліку та контролю [34, с. 110].

Рзаєв Г.І. зазначає, що економічно обґрунтована класифікація витрат має важливе значення для аналізу та управління собівартістю продукції на підприємстві. Вона дає можливість для оперативного аналізу витрат, що включаються до собівартості продукції, для забезпечення управлінського персоналу інформацією, необхідною для аналізу та управління собівартістю продукції [30, с. 63].

Отже, витрати виробництва – це сума ресурсів або коштів, що витрачаються на створення товарів чи послуг. До них відносяться витрати на сировину, оплату праці, енергію, амортизацію, оренду та інші складові. Витрати виробництва важливі для визначення собівартості товарів чи послуг і впливають на ціноутворення, рентабельність та конкурентоспроможність компанії.

1.2. Поняття доходів підприємства та їх класифікація

Доходи як основне джерело власних фінансових ресурсів підприємства впливають на показники, що характеризують управління фінансами підприємства. Ділова активність, показники ліквідності, фінансової стійкості, платоспроможності та рентабельності безпосередньо чи опосередковано залежать від величини та своєчасності їх надходження. У свою чергу, величина доходів залежить від внутрішніх та зовнішніх факторів, головними з яких є ефективний маркетинг та ефективність використання матеріальних, трудових, інформаційних, фінансових ресурсів підприємства.

В українському законодавстві, зокрема у НП(С)БО15 «Дохід», «дохід визнається під час збільшення активу або зменшення зобов'язання, що зумовлює зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків учасників підприємства), за умови, що оцінка доходу може бути достовірно визначена» [5].

У Податковому кодексі України міститься наступне визначення досліджуваної дефініції: «доходи – це загальна сума доходу платника податку від усіх видів діяльності, отриманого (нарахованого) протягом звітного періоду в грошовій, матеріальній або нематеріальній формі як на території України, її континентальному шельфі у виключній (морській) економічній зоні, так і за їх межами» [9].

Сучасні вчені по-різному трактують дефініцію «дохід» (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Аналіз досліджень дефініцій «дохід»

№	Джерело	Цитати
1	Рзасв Г.І.	«Дохід – це результат, отриманий від факторів виробництва» [30].
2	Волошина О.А.	«Доходи – це отримання економічних вигод від різної діяльності у вигляді надходжень активів або зменшення зобов'язань, які призводять до збільшення в чистих активах» [18].
3	Сук Л.К.	«Дохід підприємства – це результат (віддача) функціонування капіталу у вигляді отримання економічних вигод» [34].
4	Правдюк Н.Л.	«Дохід – це економічна категорія, яка означає безпосереднє одержання підприємством певних активів (матеріальних ресурсів

		чи грошей) або зменшення сум зобов'язань, що призводять до збільшення суми власного капіталу (за мінусом збільшення сум капіталу з внесків власників або учасників)» [29].
5	Яремчук К.Г.	«Дохід підприємства – це загальна сума грошей, яку підприємство отримує від своєї діяльності, наприклад, від продажу товарів або надання послуг, за певний період. Цей показник відображає загальний обсяг надходжень до підприємства, але не враховує витрат, податків чи інших відрахувань»[37].

Джерело: [18; 29; 30; 34; 37]

Отже, доходами підприємства є збільшення економічних вигод у результаті надходження активів (коштів, іншого майна) та (або) погашення зобов'язань, що призводить до збільшення капіталу цієї організації, за винятком вкладів учасників (власників майна). Не відносяться до доходів, а отже, не призводять до збільшення капіталу:

- суми податку на додану вартість, акцизів, податку з продажу, експортного мита та інших аналогічних обов'язкових сум, що підлягають перерахуванню до бюджету;

- надходження за договорами комісії;

- суми, одержані підприємством у вигляді авансів у рахунок оплати продукції, товарів, робіт, послуг;

- суми отриманих застав;

- суми, отримані з погашення кредиту (позики), наданого раніше позичальнику.

Згідно НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», до доходів, які підприємство отримує в ході основної діяльності належить дохід від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг [4].

Дохід, отриманий від іншої операційної діяльності включає в себе інші операційні доходи від:

- операційної оренди активів;

- операційної курсової різниці;

- кредиторської заборгованості;

- реалізовано валюти;

– визнаних штрафів та пені, тощо [5].

Доходи, що отримує підприємство від фінансової діяльності включають в себе:

- доходи від участі в капіталі (доходи від інвестицій в асоційовані або спільні підприємства, які обліковуються за методом участі в капіталі);
- фінансові доходи (дивіденди, відсотки, отримані за кредитами, облігаціями, фінансовою орендою).

До доходів отриманих від інвестиційної діяльності належать доходи від:

- реалізації фінансових інвестицій;
- відновлення корисності активів;
- неопераційних курсових різниць [5].

Залежно від напрямку діяльності підприємства, основної (оперативної), інвестиційної та фінансової, доходи бувають такими:

- дохід від операційної діяльності – чистий дохід від реалізації продукції (виконаних робіт, наданих послуг);
- дохід від інвестиційної діяльності – фінансовий результат від продажу необоротних активів, реалізації цінних паперів;
- дохід від фінансової діяльності – результат від розміщення серед інвесторів облігацій та акцій підприємства.

Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) служить основним джерелом фінансових потоків у створенні нової вартості. Надійшовши на підприємство, чистий дохід від реалізації розподіляється за напрямками відшкодування спожитих засобів виробництва, а також формує валовий дохід і частково чистий прибуток. В ідеалі, чистий дохід від реалізації повинен покривати сукупні витрати підприємства та приносити йому прибуток.

Надходження чистого доходу від реалізації на фінансові рахунки підприємства – завершення кругообігу коштів. Подальше використання коштів, що надійшли – це початок нового кругообігу. Одночасно

відбувається розподіл чистого доходу на користь організації, фізичних осіб, держави, інших заінтересованих осіб.

Узагальнивши наведений матеріал, виділимо основні тези, що характеризують значення доходу для підприємства:

1. Оцінка ефективності. Дохід дозволяє визначити, наскільки ефективно підприємство реалізує свою продукцію чи послуги.

2. Визначення рентабельності. Чистий дохід (після вирахування витрат) показує прибутковість бізнесу та рентабельність його операцій.

3. Фінансування та інвестиції. Високий дохід допомагає залучити інвестиції та фінансування для розширення або нових проєктів.

4. Стратегічне планування. Аналіз доходів сприяє розробці стратегічних планів для подальшого розвитку підприємства.

5. Оцінка бізнесу. Дохід використовується для оцінки вартості підприємства, що є важливим при залученні інвесторів або продажу бізнесу.

Для цілей бухгалтерського обліку дохід має бути достовірно оцінений. У НП(С)БО 15 «Дохід» розрізняють кілька видів оцінок доходів (рис. 1.1).

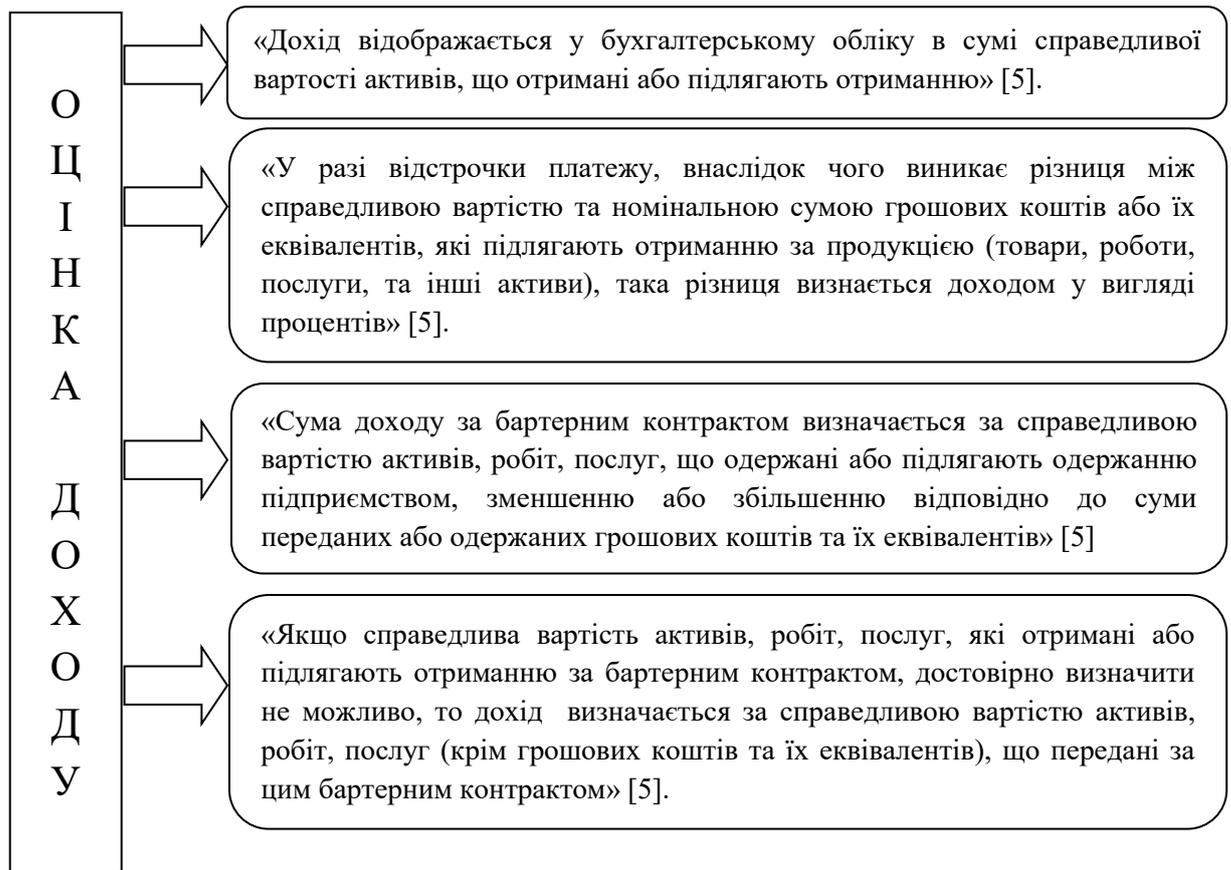

Рис. 1.1. Оцінка доходу

Джерело: [5]

Отже, дохід підприємства – це загальна сума коштів, яку підприємство отримує від своєї основної та додаткової діяльності, такої як продаж товарів, надання послуг або інші джерела. Він є одним із ключових фінансових показників, які визначають успішність і життєздатність підприємства.

Таким чином, дохід підприємства має центральне значення для розуміння його фінансового здоров'я, визначення стратегії розвитку та прийняття управлінських рішень.

1.3. Нормативно-правове та інформаційне забезпечення обліку витрат і доходів підприємства

Законодавча основа забезпечення обліку витрат та доходів підприємства являє собою систему джерел правового регулювання, що мають нормативний характер і забезпечують ефективне регулювання даних питань (рис. 1.2).

Рис. 1.2. Система нормативно-правового забезпечення обліку витрат та доходів підприємства

Джерело: складено автором

Отже, з метою узагальнення дослідження нормативної бази наведемо перелік нормативно-правових актів в табл. 1.4-1.5.

Таблиця 1.4

Нормативно-правове забезпечення обліку та контролю доходів і витрат

підприємств (макрорівень)

№	Нормативний документ	Короткий зміст
1	Господарський кодекс України	«Цей Кодекс визначає основні засади господарювання в Україні і регулює господарські відносини, що виникають в процесі здійснення господарської діяльності між суб'єктами господарювання» [1].
2	Податковий кодекс України	«ПКУ визначає склад витрат, які включаються до собівартості виготовленої продукції (робіт та послуг), що формують витрати від операційної діяльності підприємства у поточному періоді» [9]
3	Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»	«Визначає правові засоби регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку доходів і витрат та складання фінансової звітності в Україні» [11].
4	Інструкція «Про застосування плану рахунків бух. обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій»	«Встановлює призначення і порядок ведення рахунків бухгалтерського обліку для узагальнення методом подвійного запису інформації про наявність і рух активів, капіталу, зобов'язань та факти фінансово-господарської діяльності підприємств, організацій та інших юридичних осіб, незалежно від форм власності, організаційно-правових норм і видів діяльності» [12].
5	НП(С)БО № 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»	«Визначає мету, склад і принципи підготовки фінансової звітності та вимоги до признання і розкриття її елементів» [4].
6	НП(С)БО № 15 «Доходи»	«Визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про доходи підприємства та її розкриття у фінансовій звітності» [5].
7	НП(С)БО № 16 «Витрати»	«Визначає методологічні принципи формування в бухгалтерському обліку інформації про витрати підприємства і її розкриття у фінансової звітності» [6].

Джерело: сформовано автором на основі [1; 4-7; 9; 11; 12]

Господарський кодекс прямого відношення до встановлення конкретних рекомендації у процесі організації обліку і витрат підприємства не міститься, проте він є кодифікованим нормативним актом, яким регулюються особисті немайнові та майнові відносини (господарські відносини), учасниками яких являються фізичні та юридичні особи, Держава Україна, територіальні громади, країни світу та інші суб'єкти публічного права [1].

Податковий кодекс України є кодифікованим законом України, який створений з метою регулювання відносин, що мають місце при справлянні податкового зобов'язання. Це головний нормативний регулятор, що визначає особливості проведення операцій з оподаткування доходів населення (резидентів та нерезидентів) [9].

Інструкція «Про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій». Відповідно до цієї Інструкції встановлюється порядок введення бухгалтерського обліку на підприємствах (різної форми власності та галузі господарства) відповідно до ухвалених рахунків [12]. Для обліку операцій з доходами і витратами застосовуються рахунки 7 класу «Доходи і результати діяльності», 8 класу «Витрати за елементами» та 9 класу «Витрати діяльності». Також згідно з цією Інструкцією описується порядок створення додаткових аналітичних рахунків для покращення та полегшення бухгалтерської роботи.

На державному рівні, облік доходів та витрат підприємств формується та застосовується відповідно до вимог Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» і підпорядкованих йому нормативно-правових актів [11]. Даний закон визначає правові аспекти організації бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності на підприємстві.

У НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» зазначено принципи складання фінансової звітності підприємства. У звітності (ф.2 «Звіт про результати діяльності», ф.5 «Примітки до річної фінансової звітності») відображаються доходи та витрати за звітний рік [4].

НП(С)БО 15 «Доходи» визначає методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про доходи підприємства та її розкриття у фінансовій звітності [5]. У даному положенні наводиться роз'яснення щодо визначення та оцінки доходів; порядок розкриття інформації про доходи у ф.2 «Звіт про результати діяльності», ф.5 «Примітки до річної фінансової звітності».

У НП(С)БО 16 «Витрати» міститься інформація про визначення, об'єкта та склад витрат, розкриття інформації про витрати у фінансовій звітності. Дане положення розкидається сутність принципу «відповідності доходів і витрат» [6].

Таблиця 1.5

Нормативно-правове забезпечення обліку та контролю доходів і витрат підприємств (мезорівень)

№	Нормативний документ	Короткий зміст
1	Порядок представлення фінансової звітності, затверджений постановою КМУ №419	«Визначає порядок, загальні вимоги і строки представлення фінансової звітності юридичними особами, незалежно від організаційно-правової форми і форми власності» [2]
2	Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку №88	«Встановлює порядок відображення та зберігання первинних документів, облікових регістрів, бухгалтерської звітності підприємствами» [3]
3	Методичні рекомендації по застосуванню регістрів бухгалтерського обліку №356	«Ці Методичні рекомендації по застосуванню регістрів розкривають інформацію про наявність і рух активів, капіталу, зобов'язань та факти фінансово-господарської діяльності підприємств і організацій та інших юридичних осіб» [8].
4	Методичні рекомендації щодо облікової політики №635	«У розпорядчому документі наводяться принципи, методи і процедури, які використовуються підприємством для ведення бухгалтерського обліку, складання і подання фінансової звітності» [10].

Джерело: сформовано автором на основі [2; 3; 8; 10]

До нормативного регулювання обліку та контролю доходів і витрат підприємств відносять документи, призначені для впорядкування, організації та ведення ним бухгалтерського обліку. Документи цього рівня формуються безпосередньо на підприємствах.

До них слід віднести наказ про облікову політику, положення про оплату праці та її стимулювання, документи, що підтверджують понесення витрат (наприклад, відомості обліку матеріальних витрат за видами продукції, маршрутний лист) / отримання доходів (наприклад, прибуткові накладі, атестат насіння тощо) і т.д., що розробляються на основі чинного

законодавства та нормативних документів України.

Ведення обліку та контролю доходів і витрат підприємств можна здійснювати у гривні (офіційна валюта України) та у іноземних валютах. Вартість активів та зобов'язань, виражена в іноземній валюті, для відображення у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності, потребує конвертації у гривню. Здійснення перерахунку вартості активу або зобов'язань, що виражені в іноземних валютах, у гривні здійснюється на підставі офіційного курсу цієї іноземної валюти до гривні, яку встановлює Національний банк України [15, с. 515].

Отже, будь-яке підприємство прагне отримання позитивного фінансового результату. Однак неправильне відображення операцій, пов'язаних із формуванням фінансового результату (доходів та витрат), призводить до спотворення інформації та робить фінансовий результат не достовірним. Звідси впливає основна мета нормативно-правового забезпечення обліку та контролю доходів і витрат підприємств – регламентація даних операцій відповідно до чинного законодавства України.

Висновки до розділу 1

Дослідження 1 розділу кваліфікаційної роботи «Поняття витрат і доходів підприємства» дає підстави зробити наступні висновки:

1) Важливою науковою економічною категорією є поняття витрат виробництва. Це пов'язано з тим, що від якості управління витратами економічних суб'єктів залежить рівень прибутковості їхньої діяльності. Кінцевими цілями процесу обліку витрат є підготовка інформації для визначення доцільності виробництва конкретних товарів та/або послуг, застосування технологій виробництва та прийняття інших управлінських рішень.

2) Дохід підприємства має центральне значення для розуміння його фінансового здоров'я, визначення стратегії розвитку та прийняття управлінських рішень. Сутність доходу підприємства полягає в тому, що це сума всіх коштів, які підприємство отримує за певний період від своєї діяльності. Доходи можуть бути отримані з різних джерел, таких як продаж товарів, надання послуг, оренда активів, інвестиції або інші фінансові надходження.

3) Ефективна організація обліку витрат та доходів на підприємствах будь-якої форми власності та галузі народного господарства, потребує своєчасного, повного та достовірного інформаційного забезпечення та законодавчого врегулювання.

РОЗДІЛ 2

ОБЛІК ВИТРАТ І ДОХОДІВ ПП «АГРОФІРМА «ДЗВОНИ»

2.1. Документальне оформлення витрат і доходів ПП «Агрофірма «Дзвони»

Документальне оформлення витрат і доходів на підприємстві є ключовим аспектом фінансового обліку та забезпечує точність, прозорість та відповідність законодавству. Цей процес включає різні види документів, що фіксують фінансові транзакції та визначають, як витрати й доходи реєструються та аналізуються..

Відомо, що кожна господарська операція повинна бути обов'язково оформлена відповідним документом, складеним з дотриманням певних вимог. У ПП «Агрофірма «Дзвони» всі первинні документи одразу обробляються в момент здійснення операції або безпосередньо після її закінчення, відповідальна особа проставляє всі необхідні реквізити і підписує документ [31].

У табл. 2.1 наведений план-графік документообігу у ПП «Агрофірма «Дзвони».

Таблиця 2.1

План-графік документообігу у ПП «Агрофірма «Дзвони»

№	Етап документообігу	Відповідальний	Термін
1	2	3	4
1	Звіт по касовим операціям – бухгалтер	Головний бухгалтер	Кожний день
2	Подача документів для перерахування ч/з ВДК та Приватбанк з візою директора	Головний бухгалтер	Кожний день
3	Звіти по приходу та витратам матеріальних цінностей	Бригадир	27 числа кожного місяця
5	Документи на отримання матеріальних цінностей	Бригадир	В день отримання
6	Авансові звіти	Працівник, який був у відрядженні	В 3-денний термін після приїзду з відрядження
7	Журнальний ордер №1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 12, 13, 14, 16, 17	Головний бухгалтер	Останній день місяця

Продовж. табл. 2.1

1	2	3	4
8	Табелі обліку робочого часу	Головний бухгалтер	10-го та 18-го числа
9	Подання виписок та наказів	Секретар	На наступний день, після реєстрації в книзі наказів
10	Подання статистичних звітів	Головний бухгалтер	3-го та 7-го числа
11	Подання оперативних звітів по зарплаті та енергоносіям	Головний бухгалтер	Останній день місяця
12	Контроль та перевірка журналів ордерів	Головний бухгалтер	3-го числа
13	Перевірка записів в головну книгу	Головний бухгалтер	5-го числа
14	Касові та фактичні видатки	Головний бухгалтер	5-го числа
15	Квартальні та річні звіти	Головний бухгалтер	4-го, 5-го числа

Джерело: складено автором

Незалежно від того складені документи в бухгалтерії або отримані від сторонніх організацій, як вже було сказано, всі вони мають бути оформлені з дотриманням певних вимог. Якщо під час перевірки документу, що надійшов від іншого підприємства, виявлено помилку у ПП «Агрофірма «Дзвони», то йому надсилають письмове повідомлення про це.

1. Документи, пов'язані з витратами, які використовує ПП «Агрофірма «Дзвони» [17, с. 130]:

- рахунки-фактури (документи, які видаються постачальниками товарів або послуг і містять деталі транзакцій, такі як назви товарів/послуг, їх кількість, вартість та умови оплати);

- акти виконаних робіт/наданих послуг (використовуються для підтвердження того, що певні роботи були виконані або послуги надані);

- квитанції та чеки (підтверджують оплату товарів або послуг);

- накладні (використовуються при транспортуванні товарів, зазначають кількість, вагу, об'єм тощо);

- трудові договори та табелі обліку робочого часу (фіксують витрати на оплату праці);

- договори оренди, лізингу та інші угоди (фіксують витрати, пов'язані з орендою приміщень, техніки або інших активів) тощо.

2. Документи, пов'язані з доходами, які використовує ПП «Агрофірма «Дзвони»:

- рахунки-фактури для клієнтів (виписуються клієнтам, щоб підтвердити продаж товарів або послуг);
- касові ордери та виписки з банківського рахунку (підтверджують надходження коштів від клієнтів.);
- договори на постачання товарів/послуг (вказують умови продажу та визначають очікувані доходи.);
- квитанції про оплату (підтверджують отримання коштів від клієнтів).

3. Фінансові документи:

- бухгалтерські журнали, в яких реєструються всі фінансові транзакції;
- баланс (ф.1) та звіт про результати діяльності (ф.2) (відображають загальну фінансову ситуацію підприємства);
- звіт про рух грошових коштів (ф.3) (відображає, як гроші надходять і витрачаються підприємством за звітний та попередній періоди).

Первинні документи в бухгалтерському обліку є основою для реєстрації господарських операцій та підтвердження їх достовірності. Головний бухгалтер ПП «Агрофірма «Дзвони» дотримується правил заповнення первинних документів з обліку доходів та витрат, зокрема:

1. Кожен документ має чітко визначену назву, яка відповідає його суті (наприклад, рахунок-фактура, акт виконаних робіт, накладна тощо).
2. У документі вказується дата його складання, яка відповідає моменту здійснення операції.
3. Документ містить інформацію про сторони, які беруть участь в операції (назва компанії, ідентифікаційний код, адреса, контактна інформація тощо).
4. У документі чітко описано операція або транзакція, яка відбулася (товари, послуги, кількість, ціна, загальна вартість тощо).
5. Документ повинен бути підписаний уповноваженими особами з кожної сторони. Використовуватися печатка.

6. Документи повинні мати унікальні номери для зручності відстеження та контролю.

7. За необхідності вказуються інші реквізити, такі як умови доставки, оплати, гарантії, інші умови тощо.

Первинні документи у ПП «Агрофірма «Дзвони» зберігаються протягом встановленого законодавством періоду і є доступними для перевірки та зовнішнього аудиту.

Отже, правильне документальне оформлення забезпечує точний облік і дозволяє підприємству оцінювати свої фінансові показники. Також воно є основою для податкової звітності, аудиту та інших фінансових перевірок.

2.2. Синтетичний та аналітичний облік витрат підприємства

Правильна організація бухгалтерського обліку вимагає від бухгалтера постійного контролю основних напрямів роботи. Грамотно організований облік дає змогу розраховувати витрати на матеріали, амортизацію, фінансові надходження. Завдяки цьому з'являється можливість планувати прибуток та закупівлі на наступний період.

Перейдемо до ознайомлення із організацією обліку виробничих витрат у ПП «Агрофірма «Дзвони». Для початку слід розглянути структуру бухгалтерії підприємства (див. рис. 2.1).

Рис. 2.1. Структура бухгалтерії ПП «Агрофірма «Дзвони»

Джерело: складено автором

При відображенні в бухгалтерському обліку господарських операцій з реалізації продукції, товарів, робіт, послуг головний бухгалтер дотримується порядку формування доходів і витрат. Згідно з принципом нарахування та відповідності доходів і витрат, витрати визнаються одночасно з отриманням доходів. Але якщо все ж витрати неможливо пов'язати з доходом певного періоду, то тоді вони відображаються в тому звітному періоді, в якому були здійснені.

Відповідно до п. 11 НП(С)БО 16 «Витрати», собівартість реалізованої продукції ПП «Агрофірма «Дзвони» складається з [6]:

- виробничої собівартості продукції, виконаних протягом звітного періоду;
- нерозподілених постійних загальновиробничих витрат;
- наднормативних виробничих витрат.

Відповідно до Плану рахунків та Інструкції, всі прямі витрати, що виникають у ПП «Агрофірма «Дзвони», відображаються за дебетом рахунка 23 «Виробництво» [12]. Що стосується непрямих витрат, то вони відображаються на рахунку 91 «Загальновиробничі витрати». Витрати, відображені на рахунку 91, щомісяця списуються на рахунки 23 «Виробництво» і 90 «Собівартість реалізації» відповідно до методики розподілу загальновиробничих витрат, передбаченої в додатку 1 до НП(С)БО 16 [6]. В свою чергу, згідно рекомендацій НП(С)БО 16, головний бухгалтер ПП «Агрофірма «Дзвони» розподіляє витрати, пов'язані з управлінням підприємством і зі збутом продукції, що реалізуються агрофірмою. Планом рахунків та Інструкцією для таких витрат передбачено рахунки 92 «Адміністративні витрати» і 93 «Витрати на збут». Наприкінці звітного періоду загальна сума витрат списується відразу на рахунок 79 «Фінансові результати». Таким чином, наприкінці звітного періоду залишків на рахунках 92 і 93 не залишається. Відтак, можна зробити висновок, що адміністративні витрати і витрати на збут є витратами періоду, а отже, до собівартості продукції не включатимуться [12].

Розглянемо типові кореспонденції з обліку виробничих витрат у ПП «Агрофірма «Дзвони» (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

**Типові кореспонденції з обліку виробничих витрат у
ПП «Агрофірма «Дзвони»**

№	Зміст господарської операції	Облік	
		Д-т	К-т
1	Оприбутковано обладнання	152	631
2	Введено в експлуатацію обладнання	104	152
3	Перераховано постачальнику кошти за обладнання	631	311
4	Перераховано кошти постачальнику за матеріали	371	311
5	Надійшли матеріали від постачальника	201	631
6	Зараховано суму сплаченого авансу в рахунок виконаної поставки матеріалів	631	371
7	Сплачено за послуги телефонного зв'язку	685	311
8	Вартість телефонних послуг віднесено на витрати підприємства	93, 92	685
9	Нараховано амортизацію на виробниче обладнання	23	13
10	Нараховано орендну плату за виробниче приміщення	23	685
11	Сплачено орендодавцю орендну плату	685	311
12	Нараховано заробітну плату персоналу	23	661
13	Нараховано заробітну плату адміністрації	92	661
14	Здійснено нарахування на заробітну плату: до Пенсійного фонду	23 (92)	651
	внески на загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням і похованням	23 (92)	652
	внески на загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття	23 (92)	653
15	Здійснено відрахування із заробітної плати: прибутковий податок	641	661
	збір на обов'язкове державне пенсійне страхування	651	661
	внески на загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття	653	661
	внески на загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням і похованням	652	661
	Надійшли гроші в касу за реалізовану продукцію	301	681
17	Надійшли гроші на рахунок підприємства за реалізовану продукцію	311	681
18	Реалізовано продукцію	703	377
19	Списано суму авансу в рахунок наданих послуг	377	681
20	Списано собівартість продукції на фінансовий результат	791	23
21	Списано одержаний дохід від реалізації продукції на фінансовий результат	791	703

Джерело: [13, с. 56]

Важливим аспектом бухгалтерської роботи також стає облік матеріалів, що використовуються на виробництві. Їх списання виконується за фактом витрачання. За підсумком місяця підраховуються витрати та залишки. Усі матеріали бухгалтер реєструє в журналі із зазначенням дати надходження,

вартості та кількості. Його завдання – фіксувати матеріали, видані зі складу, а також мати свіжу інформацію про їх переміщення та щоденну наявність [16, с. 130].

Після запису господарських операцій ПП «Агрофірма «Дзвони» за місяць на рахунках бухгалтерського обліку здійснюють підрахунок обігів за дебетом і кредитом кожного синтетичного рахунку і визначають залишки на кінець місяця. Їх використовують для складання бухгалтерського балансу на перше число наступного місяця.

Крім того, обігові відомості за рахунками синтетичного і аналітичного обліку використовують у ПП «Агрофірма «Дзвони» при складанні бухгалтерської і статистичної звітності, в аналізі та оперативному керівництві господарською діяльністю підприємств.

Облік витрат та калькулювання собівартості продукції у ПП «Агрофірма «Дзвони» здійснюється відповідно до законодавства України, зокрема НПСБО №16 «Витрати», а також регламентується Наказом про облікову підприємства. Номенклатура статей, за якими здійснюється облік витрат у ПП «Агрофірма «Дзвони» наведено у табл. 2.3.

Таблиця 2.3

**Номенклатура статей, за якими здійснюється облік витрат у ПП
«Агрофірма «Дзвони»**

№	Номенклатура статей	Пояснення
1	2	3
1	Оплата праці за страховими внесками	Дана стаття виділена для обліку всіх видів основної та додаткової заробітної плати працівників. По цій статті досліджуване підприємство враховує всі види грошових виплат, які мають характер заробітної плати, працівникам різних категорій. До цієї ж статті враховують суми відрахувань на страхові внески: в пенсійний фонд; до фонду соціального страхування; до фонду нещасних випадків.
2	Витрати на утримання основних засобів	На статтю «Витрати на утримання основних засобів» досліджуване підприємство відносять витрати на технічне обслуговування і експлуатацію, амортизацію, ремонт основних засобів, що використовуються при виробництві та реалізації продукції. На цю ж статтю відносять витрати нафтопродуктів на роботу машин.
3	Роботи та послуги	За статтею «Роботи та послуги» ведуть облік реалізації продукції, виконаних робіт і надання послуг підприємства, а також сторонніми організаціями.

Продовж. табл. 2.3

1	2	3
4	Витрати на організацію виробництва і управління	За статтею «Витрати по організації виробництва і управління» враховують галузеві витрати шляхом їх розподілу з рахунків 25 «Загальновиробничі витрати» і 26 «Загальногосподарські витрати».
5	Інші витрати	Стаття «Інші витрати» виділена для обліку основних витрат, що не увійшли до попередніх статей. Сюди відносять вартість виробничого і господарського інвентарю.

Джерело: [21, с. 35]

Одним із основних завдань головного бухгалтера є ретельна перевірка доцільності та закономірності здійснюваних витрат, правильності розподілу витрат обігу та віднесенню їх на відповідні статті, оперативному контролю за витрачанням засобів та їх документальним оформленням, і в кінцевому етапі виведення правильних фінансових результатів [26, с. 114].

Отже, оцінюючи рівень організації обліку виробничих витрат на досліджуваному підприємстві, ми дійшли висновку, що головний бухгалтер підприємства зумів забезпечити оптимальний процес для проведення господарських операцій.

На завершення проведемо аналіз організації обліку виробничих витрат у ПП «Агрофірма «Дзвони» наведено у табл. 2.4.

Таблиця 2.4

**Аналіз організації обліку виробничих витрат у ПП «Агрофірма
«Дзвони»**

Характеристика	ПП «Агрофірма «Дзвони»
Логіка побудови	Формальна жорстко-адміністративна раціональність облікових процесів
Спосіб управління	Чітка регламентація керівництвом та головним бухгалтером
Критерії ефективності	Оптимізація структур і складу стабільних колективів
Тип структуризації	Вертикальна ієрархія в умовах однозначності відносин і скорочення числа ланцюжків управління
Взаємодія працівників	Реалізація на структурно-фінансово-персональному рівні
Забезпечення якості інформаційного продукту (в т.ч. облікового)	Зацікавленість працівників у кінцевому результаті, кваліфікація працівників

Джерело: складено автором

Таким чином, розглянувши основні аспекти організації обліку виробничих витрат у ПП «Агрофірма «Дзвони» можна зробити висновок про достатньо ефективну його побудову, засновану на використанні загальноприйнятих у вітчизняній практиці передумов та принципів.

2.3. Синтетичний та аналітичний облік доходів підприємства

Облік доходів на підприємстві – це процес фіксації, аналізу та контролю всіх видів доходів, які отримує підприємство від своєї діяльності. Це важлива складова фінансового управління, яка дозволяє підприємству відстежувати свої доходи, визначати їх джерела та ефективність, а також приймати рішення щодо подальшого розвитку бізнесу.

У Наказі про облікову політику підприємства, головним бухгалтером деталізовано особливості обліку доходів, витрат та фінансових результатів. Отже, перейдемо до ознайомлення з методикою обліку доходів у ПП «Агрофірма «Дзвони» (рис. 2.2).

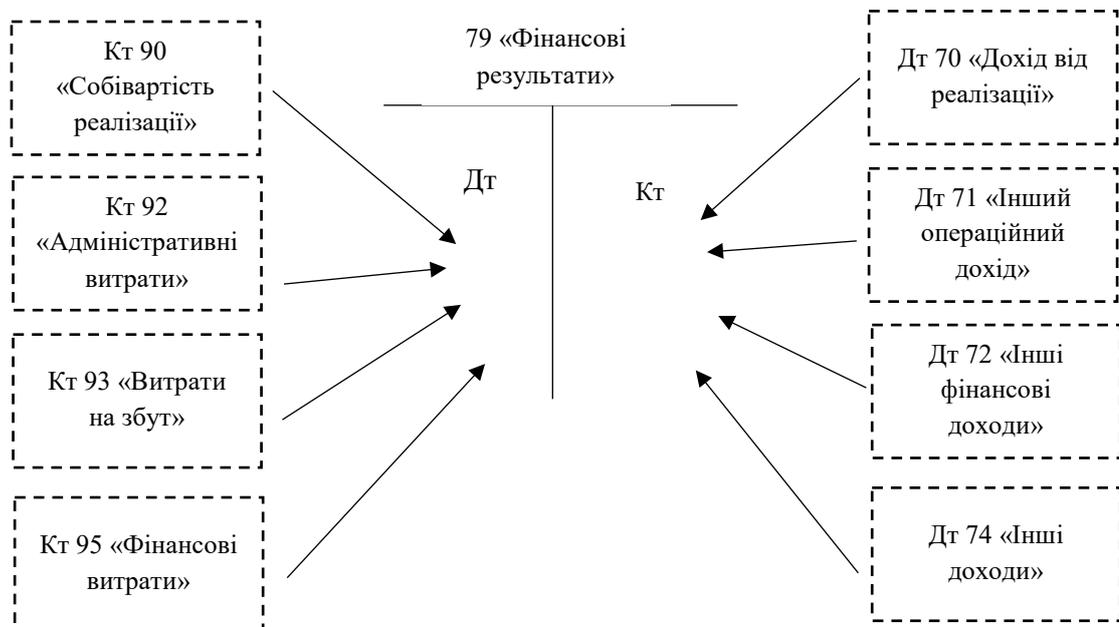

Рис. 2.2. **Схема обліку фінансових результатів ПП «Агрофірма «Дзвони»**

Джерело: сформовано автором на основі [14]

Ключові аспекти бухгалтерського обліку доходів підприємства відображені у НП(С)БО 15 «Дохід» [5].

Дохід від реалізації продукції (товарів) визнається у разі, якщо підприємство-продавець:

- передало значний ризик та винагороду від володіння товарів покупцю;
- не зберігає за собою права володіння та ефективного контролю за реалізованими товарами;
- може достовірно виміряти суму доходу;
- має впевненість, що економічні вигоди внаслідок реалізації надійдуть;
- може зі значним ступенем впевненості оцінити фактичні чи очікувані витрати.

Дохід від реалізації робіт (послуг) відображається у рядку 2000 Звіту про результати діяльності, якщо:

- може бути достовірно визначено суму доходу;
- існує впевненість надходження економічних вигод від надання послуг (виконання робіт);
- може бути достовірно визначено ступінь завершеності здійснення послуг (виконання робіт);
- можлива достовірна оцінка здійснених витрат, і навіть витрат, необхідні завершення робіт.

Оцінка ступеня завершеності виконання робіт (надання послуг) у ПП «Агрофірма «Дзвони» проводиться на підставі:

- 1) вивчення виконаної роботи;
- 2) визначення частки обсягу послуг, виконаних на певну дату, у загальному обсязі послуг, який має бути наданий,
- 3) визначення частки витрат, здійснених у зв'язку з наданням послуг на певну дату, у загальній сумі очікуваних послуг.

Отже, дата відвантаження товарів (виконання робіт, здійснення послуг) означає виникнення доходів від реалізації. І навпаки, дохід може бути

визнаний до здійснення факту відвантаження (якщо виконано всі критерії визнання доходу). Це означає, що не весь відвантажений товар відобразатиметься у складі доходу (виручки) від реалізації, як це було раніше.

У разі, якщо до моменту відвантаження продукції акцептовано документи на її оплату, право власності, згідно з договором, перейшло до покупця, але воно знаходиться на відповідальному зберіганні у виробника, у Звіті про фінансові результати буде визнано дохід від реалізації такої продукції з одночасним відображенням собівартості реалізації, Збільшенням дебіторської заборгованості покупця, нарахуванням ПДВ та інших податків з обороту.

Якщо ж дохід, відображений за даними бухгалтерського обліку, відповідає критеріям визнання доходу, його слід виключити зі складу доходу (і відсторнути записи, пов'язані з реалізацією). При цьому має бути відновлено виробничу собівартість готової продукції (товарів, незавершеного виробництва) у складі відповідних статей балансу.

З метою узагальнення інформації про доходи від за видами діяльності ПП «Агрофірма «Дзвони» використовує рахунки класу 7 «Доходи і результати діяльності». Рахунки 70 «Доходи від реалізації» та 71 «Інший операційний дохід» призначені для відображення доходів від операційної діяльності. Збільшення доходів фіксується у оборотно-сальдовій відомості по рахунку 701, 702 [12].

ПП «Агрофірма «Дзвони» використовує такі субрахунки 7 класу рахунків [12]:

- 703 «Дохід від реалізації робіт і послуг»;
- 713 «Дохід від операційної оренди активів»;
- 714 «Дохід від операційної курсової різниці»;
- 791 «Результат операційної діяльності».

Облік доходних та витратних операцій у ПП «Агрофірма «Дзвони» веде головний бухгалтер підприємства.

Досліджуване підприємство при відображенні доходів (витрат) у фінансовій звітності керується Методичними рекомендаціями № 433.

У табл. 2.5 наведені типові кореспонденції з обліку доходів ПП «Агрофірма «Дзвони».

Таблиця 2.5

Відображення доходів у ф. 2 ПП «Агрофірма «Дзвони»

Вид доходів	Субрахунки
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	
Дохід від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг (у т. ч. отримані платежі від оренди інвестиційної нерухомості)	Дт 701-703
Вирахування з доходу (знижки; повернення; доходи, що належать емітентам)	Кт 704
Інші операційні доходи	
Дохід від первісного визнання та від зміни вартості активів, що обліковуються за справедливою вартістю	Дт 710
Додатна різниця між ціною купівлі-продажу інвалюти та її балансовою вартістю	Дт 711
Дохід від реалізації оборотних активів (виробничих запасів, МШП і т. п.)	Дт 712
Дохід від здачі майна в операційну оренду	Дт 713
Дохід від курсових різниць, пов'язаних з операційною діяльністю підприємства (не фінансовою і не інвестиційною)	Дт 714
Суми штрафів, неустойки, пені, інших санкцій за порушення договорів, які визнані підприємством або щодо яких є рішення судів про їх стягнення	Дт 715
Нараховані суми за відшкодуванням збитків	
Суми відшкодування підприємству вартості раніше списаних оборотних активів	Дт 716
Дохід від списання кредиторської заборгованості (у т. ч. отриманих авансів), що виникла в ході операційного циклу, за якою минув строк позовної давності	Дт 717
Дохід від операцій із тарою	
Дохід від інвентаризації	
Відсотки, отримані на залишки коштів на поточних рахунках у банках або депозитних рахунках до запитання	Дт 719
Інші доходи операційної діяльності	
Інші доходи	
Сума збільшення балансової вартості фінансових інструментів, які обліковуються за справедливою вартістю (наприклад, цінні папери, призначені для продажу)	Дт 740
Дохід від відновлення корисності активів (наприклад, основних засобів, інвестиційної нерухомості, що обліковуються за первісною вартістю)	Дт 742
Додатна курсова різниця за операціями з активами, які пов'язані з фінансовою та інвестиційною діяльністю (наприклад, при купівлі/продажу основних засобів)	Дт 744
Дохід від списання простроченої кредиторської заборгованості, яка не виникла в ході операційного циклу (наприклад, заборгованість перед засновниками)	
Сума перевищення вартості частки покупця в справедливій вартості придбаних активів і зобов'язань над усіма витратами при об'єднанні підприємств	Дт 746
Сума дооцінки необоротних активів (у межах попередніх уцінок)	

Джерело: сформовано автором на основі [19, с. 196]

Списання доходів і витрат на рахунок 79 проводять у відповідності з бухгалтерською політикою підприємства та відповідними податковими нормами та правилами. В умовах виробництва списання доходів і витрат на рахунок 79 є необхідною операцією, яка дозволяє підвищити точність фінансової звітності та уникнути можливих помилок в розрахунках.

Ефективний облік доходів допомагає підприємствам краще розуміти їхню фінансову ситуацію, виявляти можливості для підвищення прибутковості та приймати обґрунтовані управлінські рішення.

2.4. Особливості обліку доходів і витрат ПП «Агрофірма «Дзвони» в сучасних умовах автоматизації

Автоматизація обліку доходів і витрат на підприємстві є важливим кроком до підвищення ефективності бізнес-процесів. Існує багато програм, які можна використовувати для цієї мети [25, с. 171].

У своїй роботі ПП «Агрофірма «Дзвони» використовує 1С:Підприємство. Вважаємо, що нині на ринку, представлені більш ефективні програмні засоби. Їх розглянемо далі.

1. QuickBooks – це популярне програмне забезпечення, розроблене для цілей бухгалтерського обліку (в т.ч. доходів і витрат), яке надає широкий спектр функцій для бізнесу різного розміру.

QuickBooks пропонує кілька тарифних планів для малого та середнього бізнесу [36]:

А) Simple Start. Найдоступніший план, призначений для малого бізнесу або фрілансерів. Вартість зазвичай коливається від 25 до 40 доларів на місяць.

Б) Essentials. Проміжний план, який підтримує кілька користувачів та додаткові функції. Вартість зазвичай становить від 50 до 70 доларів на місяць.

В) Plus. Найбільш розширений план для малого та середнього бізнесу. Його вартість становить близько 80-100 доларів на місяць. Даний тарифний план буде найбільш оптимальнішим для ПП «Агрофірма «Дзвони».

У QuickBooks користувачам доступні більшість функцій для роботи бізнесу: виставлення рахунків, контроль доходів і витрат, ведення звітності та управління складом. В онлайн-бухгалтерії компанії можуть створювати рахунки користувача, відправляти їх замовникам, нагадувати про оплату і налаштувати автоматичне створення рахунків.

Це лише деякі з основних можливостей QuickBooks. Інтерфейс програми зручний, що робить її популярною серед малого та середнього бізнесу. Однак вартість може бути високою для деяких компаній, особливо для тих, що тільки починають працювати.

Переваги застосування QuickBook у ПП «Агрофірма «Дзвони»:

- зручний інтерфейс, який легко засвоїти навіть для тих, хто не має досвіду роботи з автоматизованими програмами обліку;
- широкий набір інструментів для обліку доходів, витрат, податків та інших ділянок бухгалтерії;
- можливість інтеграції з іншими програмами та онлайн-сервісами, такими як PayPal, Shopify та інші.

Недоліки застосування QuickBook у ПП «Агрофірма «Дзвони» [36]:

- вартість;
- деякі функції доступні лише в преміум-версіях;
- технічна підтримка переважно англійською мовою, що може бути проблемою для україномовних користувачів.

2. Xero – це хмарне програмне забезпечення для обліку, яке допомагає підприємствам різного розміру керувати фінансовими процесами. Вартість Xero залежить від обраного плану і додаткових опцій, а можливості охоплюють широкий спектр завдань бухгалтерського обліку, включаючи облік доходів і витрат.

Xero пропонує три основні тарифні плани, які відповідають різним

потребам бізнесу [38]:

А) Early: Базовий план, призначений для малого бізнесу або фрілансерів з обмеженими потребами. Цей план зазвичай коштує близько 12-15 доларів на місяць. Він має обмеження на кількість рахунків-фактур і платежів;

Б) Growing – цей план призначений для малого та середнього бізнесу. Він дозволяє здійснювати необмежену кількість операцій. Вартість становить близько 32-35 доларів на місяць;

В) Established – найпоширеніший план, який включає додаткові функції, такі як валютний облік і аналітика. Вартість складає від 60 до 70 доларів на місяць. Даний тарифний план буде найбільш оптимальнішим для ПП «Агрофірма «Дзвони».

Крім основних планів, Xero пропонує додаткові платні послуги, такі як інтеграція з платіжними системами або розширені звіти.

Можливості обліку доходів і витрат за допомогою програмного забезпечення Xero [38]:

- відстеження доходів і витрат. Xero дозволяє легко відстежувати доходи та витрати, з можливістю категоризації та прив'язки до конкретних проектів або клієнтів;

- формування фінансових звітів;

- інтеграція з банківськими рахунками. Xero має функцію автоматичного імпорту транзакцій з банківських рахунків, що допомагає зменшити час на введення даних вручну;

- виставлення рахунків-фактур. Програма дозволяє створювати та надсилати рахунки-фактури клієнтам, а також відстежувати їх сплату;

- податкові звіти. Xero допомагає підготувати податкові звіти та документи, необхідні для податкових органів.

- хмарний доступ. Оскільки Xero – хмарне програмне забезпечення, бухгалтер може отримати доступ до даних з будь-якого місця, використовуючи комп'ютер або мобільний пристрій.

Переваги застосування Xero у ПП «Агрофірма «Дзвони»:

- хмарна платформа, що дозволяє отримати доступ до даних з будь-якого місця;
- легкість використання та інтуїтивно зрозумілий інтерфейс;
- можливість інтеграції з великою кількістю інших програм та сервісів.

Недоліки застосування Xero у ПП «Агрофірма «Дзвони» [38]:

- вартість, особливо для розширених функцій;
- менш відомий у порівнянні з іншими програмами, що може бути проблемою для отримання технічної підтримки та обслуговування;
- обмежений набір функцій у базовій версії.

Xero пропонує гнучкі плани для різних розмірів бізнесу та широкий набір можливостей для обліку доходів і витрат. Його хмарна природа дозволяє отримувати доступ до фінансових даних з будь-якого місця, а інтеграція з банківськими рахунками та платіжними системами робить облік більш ефективним. Вартість Xero, хоча й доступна, може зрости залежно від обраного плану та додаткових опцій.

3. Zoho Books – це програмне забезпечення для бухгалтерського обліку, яке входить до екосистеми Zoho. Воно пропонує різні тарифні плани з різним рівнем функціональності для малого та середнього бізнесу.

Zoho Books має три основні тарифні плани, які відрізняються ціною та можливостями [39, с. 2405]:

А) Basic. Цей план підходить для малого бізнесу або індивідуальних підприємців. Він підтримує до 50 рахунків-фактур на місяць і коштує приблизно 15-20 доларів на місяць.

Б) Standard. Цей план розрахований на середній бізнес, підтримує необмежену кількість рахунків-фактур та інші додаткові функції. Його вартість коливається в межах 25-30 доларів на місяць.

В) Professional. Найпоширеніший план, який включає багатокористувацький доступ, розширену аналітику, підтримку проектів та інші функції. Вартість становить 40-50 доларів на місяць. Даний тарифний

план буде найбільш оптимальнішим для ПП «Агрофірма «Дзвони».

Zoho Books також пропонує додаткові платні функції, такі як інтеграція з платіжними системами або підвищення кількості користувачів. Ціни можуть варіюватися залежно від регіону та конкретних потреб підприємства.

Можливості обліку доходів і витрат за допомогою програмного забезпечення Zoho Books:

- Zoho Books дозволяє легко відстежувати доходи та витрати з можливістю їх категоризації та прив'язки до конкретних проектів або клієнтів;

- програмне забезпечення дає можливість створювати та надсилати рахунки-фактури, відстежувати платежі та автоматизувати нагадування про прострочені платежі;

- Zoho Books дозволяє генерувати різні фінансові звіти, такі як звіт про прибутки та збитки, баланс, звіти про податки та інші;

- програма підтримує автоматичний імпорт транзакцій з банківських рахунків та інших платіжних систем;

- підтримка мультивалютності – це зручна функція для підприємств, які працюють на міжнародних ринках або мають справу з різними валютами;

- Zoho Books – це хмарне програмне забезпечення, яке дозволяє отримати доступ до даних з будь-якого пристрою [39, с. 2406].

Переваги використання Zoho Books у ПП «Агрофірма «Дзвони»:

- доступна вартість, з різними тарифними планами, що підходять для різних розмірів підприємств;

- великий набір інструментів для обліку доходів і витрат, а також інших бухгалтерських завдань;

- підтримка багатьох мов, що може бути зручним для україномовних користувачів.

Недоліки Zoho Books у ПП «Агрофірма «Дзвони» [39, с. 2407]:

- інтерфейс може здатися менш інтуїтивним у порівнянні з іншими програмами;

- деякі користувачі повідомляють про проблеми з продуктивністю у великих проектах;
- технічна підтримка не оперативна, що утруднює вирішення певних питань.

У табл. 2.6 представимо порівняльну характеристику розглянутих вище програмних засобів для цілей обліку доходів і витрат у ПП «Агрофірма «Дзвони».

Таблиця 2.6

Порівняльна характеристика QuickBooks, Zoho Books і Xero для цілей обліку доходів і витрат у ПП «Агрофірма «Дзвони»

Функції	QuickBooks	Zoho Books	Xero
Облік торговельних операцій	+	+	+
Облік банківських і касових операцій	+	+	+
Інвентаризація складу	+		+
Ведення статистики щодо браку виробництва	+		
Управління складом	+		+
Облік розрахунків з контрагентами	+	+	+
Контроль витрат	+	+	+
Контроль доходів	+	+	+
Формування первинної документації	+	+	+
Облік заробітної плати, кадровий облік	+	+	+
Підтримка різних схем оподаткування	+		
Податковий облік з податку на прибуток	+		+
Завершальні операції періоду	+	+	+
Стандартні бухгалтерські звіти	+	+	+

Джерело: складено автором

Отже, вибір програмного забезпечення для автоматизації обліку доходів і витрат залежить від потреб ПП «Агрофірма «Дзвони», бюджету та рівня зручності використання. QuickBooks і Xero підходять для ПП «Агрофірма «Дзвони» найбільше, адже дані програмні засоби є гнучкими і доступними для досліджуваного підприємства.

Висновки до розділу 2

Дослідження 2 розділу кваліфікаційної роботи «Облік витрат і доходів у ПП «Агрофірма «Дзвони» дає підстави зробити наступні висновки:

1) У ПП «Агрофірма «Дзвони» всі первинні документи одразу обробляються в момент здійснення операції або безпосередньо після її закінчення, відповідальна особа проставляє всі необхідні реквізити і підписує документ.

2) Розглянуто основні аспекти організації обліку виробничих витрат у ПП «Агрофірма «Дзвони». Дослідження засвідчило достатньо ефективну його побудову, засновану на використанні загальноприйнятих у вітчизняній практиці передумов та принципів.

3) З метою узагальнення інформації про доходи за видами діяльності ПП «Агрофірма «Дзвони» використовує рахунки класу 7 «Доходи і результати діяльності». Рахунки 70 «Доходи від реалізації» та 71 «Інший операційний дохід» призначені для відображення доходів від операційної діяльності. Збільшення доходів фіксується у оборотно-сальдовій відомості по рахунку 701, 702.

При відображенні в бухгалтерському обліку господарських операцій з головний бухгалтер дотримується порядку формування доходів і витрат.

4) Розглянуто особливості обліку доходів і витрат ПП «Агрофірма «Дзвони» в сучасних умовах автоматизації. З'ясовано, що вибір програмного забезпечення для автоматизації обліку доходів і витрат залежить від потреб ПП «Агрофірма «Дзвони», бюджету та рівня зручності використання. QuickBooks і Xero підходять для ПП «Агрофірма «Дзвони» найбільше, адже дані програмні засоби є гнучкими і доступними для досліджуваного підприємства.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ ВИТРАТ І ДОХОДІВ ПП «АГРОФІРМА «ДЗВОНИ»

3.1. Інформаційне забезпечення аналізу витрат і доходів ПП «Агрофірма «Дзвони»

Формування інформаційної бази є значною складовою аналізу доходів і витрат підприємства. Від обсягу та достовірності інформації, залежить точність і повнота аналітичних висновків, що безпосередньо впливає на якість прийняття менеджментом організаційних та управлінських рішень.

У системі інформаційного забезпечення аналізу доходів та витрат виділяються три групи показників: облікові, звітні та нормативно-планові. Аналізуючи всі складові, вважаємо, що більш значущою для зацікавлених користувачів є інформація, отримана в результаті аналізу облікових (переважно управлінського обліку) та нормативно-планових показників. Вона відрізняється оперативністю і може бути згрупована за різними ознаками: видами діяльності, структурними підрозділами, господарськими операціями тощо. Аналітична інформація, отримана при використанні бухгалтерської звітності, зокрема річний, таких якостей не має [20, с. 119; 40, с. 593].

Перевагою показників річної бухгалтерської звітності вважаємо універсальність і однаковість, оскільки вони формуються на загальноприйнятих стандартизованих принципах. Інформація зовнішньої звітності доступна всім користувачам. Її ми і будемо використовувати для аналізу структури і динаміки доходів і витрат ПП «Агрофірма «Дзвони».

Економічний аналіз у ПП «Агрофірма «Дзвони» проводиться економістом. У розрізі аналізу доходів і витрат, основними завданнями є:

- оцінка фінансового стану. Аналіз допомагає зрозуміти, наскільки ефективно підприємство генерує прибуток та контролює витрати, що в свою чергу впливає на загальний фінансовий стан;

- виявлення тенденцій. Аналізуючи доходи та витрати за різні періоди, економіст визначає тренди, що дозволяє краще прогнозувати майбутні результати підприємства;

- визначення ефективності діяльності. Аналіз дозволяє оцінити ефективність використання ресурсів та продуктивність підприємства;

- ідентифікація проблемних областей. Аналіз допомагає виявити напрямки, де витрати можуть бути надто високими або де доходи не відповідають очікуванням;

- прийняття рішень. Дані аналізу використовуються для прийняття стратегічних та оперативних рішень щодо управління підприємством;

- планування бюджету. Аналіз доходів і витрат допомагає у формуванні бюджету та визначенні ресурсів, необхідних для досягнення цілей підприємства;

- оцінка рентабельності. Аналіз дозволяє оцінити, наскільки рентабельною є діяльність підприємства, і визначити, які продукти чи послуги приносять найбільший прибуток;

- контроль і моніторинг. Постійний аналіз доходів і витрат дозволяє контролювати діяльність підприємства, визначати відхилення та вживати відповідні заходи.

До основних обов'язків економіста ПП «Агрофірма «Дзвони» у розрізі аналізу доходів і витрат відносяться:

- 1) обробка та аналіз фінансового стану підприємства, його доходів, витрат та прибутку, платоспроможності, рентабельності, ліквідності тощо;

- 2) робота зі складання плану фінансового функціонування підприємства на короткостроковий та довгостроковий періоди, складання бюджету, прогнозів фінансування, рахунків доходів, витрат та прибутку, планів-фактів тощо;

- 3) контроль за виконанням бюджетного плану підприємства, своєчасністю та повнотою надходження та витрачання фінансових коштів за рахунками, дотриманням фінансової дисципліни;

4) розробка та реалізація заходів щодо оптимізації фінансових грошових потоків, зниження витрат, підвищення ефективності фінансування та фінансового менеджменту підприємства;

5) участь у розробці та реалізації стратегії розвитку підприємства, формуванні цінової політики, інвестиційних проектів, бізнес-планів доходів та витрат тощо.

6) підготовка та надання інформації та консультацій з фінансових питань керівництву підприємства тощо.

На рис. 3.1 ми узагальнили інформаційну базу аналізу доходів та витрат ПП «Агрофірма «Дзвони» [20, с. 119].

Річна фінансова звітність	<ul style="list-style-type: none"> • ф. № 1 "Звіт про фінансовий стан" • ф. № 2 "Звіт про результати діяльності" • ф. № 3 "Звіт про власний капітал" • ф. № 4 "Звіт про рух грошових коштів" • ф. № 5 "Примітки до річної фінансової звітності"
Облікові регістри	<ul style="list-style-type: none"> • журнали-ордери
Дані рахунків бухгалтерського обліку	<ul style="list-style-type: none"> • рахунки 7 класу - Доходи і результати діяльності • рахунки 8 класу - Витрати за елементами • рахунки 9 класу - Витрати діяльності
Первинні документи	<ul style="list-style-type: none"> • Розрахунковими документами з обліку доходів є: прибутковий касовий ордер (форма № КО-1); виписка банку; рахунки-фактури, рахунки; накладна, товарно-транспортна накладна, накладна-вимога на відпуск (внутрішнє переміщення) матеріалів за формою № М-11 тощо • Первинні документи з обліку витрат: Табелі обліку використання робочого часу (форми № П-5); Накладна - вимога на відпуск (внутрішнє переміщення) матеріалів (форма М-11); Акт на списання МШП (форма № МШ-8); Прибутковий ордер (форма № М-4); Розрахунок амортизації основних засобів (для промислових підприємств) (форма № ОЗ-14) або бухгалтерська довідка; Акти виконаних робіт (послуг) тощо
Інші джерела	<ul style="list-style-type: none"> • Дані проведених інвентаризацій, план технічного розвитку, дані попередніх аудиторських перевірок, дані попередніх аналітичних досліджень тощо

Рис. 3.1. Інформаційна база аналізу доходів та витрат ПП «Агрофірма «Дзвони»

Джерело: [20, с. 119]

Таким чином, значна роль в інформаційному забезпеченні аналізу належать бухгалтерському обліку та звітності, де найповніше відображаються господарські явища, процеси, їх результати. Своєчасний та повний аналіз даних, що містяться у первинних та зведених облікових регістрах та звітності, забезпечує прийняття необхідних заходів, спрямованих на досягнення кращих результатів господарювання ПП «Агрофірма «Дзвони».

Методи аналізу, якими користується економіст: горизонтальний і вертикальний аналіз (порівняння витрат та доходів за різні періоди та аналіз структури фінансових звітів); аналіз фінансових коефіцієнтів (вимірювання показників рентабельності, ліквідності, ефективності діяльності).

Також, важливо визначити відповідальних осіб за управління формуванням фінансових результатів ПП «Агрофірма «Дзвони» (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Матриця відповідальності з проблеми управління формуванням фінансових результатів ПП «Агрофірма «Дзвони»

Операції пов'язані з управлінням формуванням фінансових результатів	Директор	Головний бухгалтер	Економіст
1	2	3	4
Планування: включає в себе складання бюджету та планування діяльності підприємства на майбутній період. У цьому етапі важливо враховувати історичні дані доходів та витрат, прогностичні показники ринку, розробити стратегію і тактичні плани дій.	+	+	
Реалізація: під час реалізації майбутнього плану, компанія повинна здійснювати контроль над бюджетом та вручну коригувати всі витрати. Необхідно підтримувати точний бухгалтерський облік та вчасно заповнювати всі фінансові звіти.		+	
Аналітика: систематичний аналіз фінансових результатів підприємства є важливим етапом управління фінансами. Аналітичні звіти служать для виявлення негативних тенденцій, визначення пріоритетів у витратах, встановлення критичних точок щодо ризиків та відповідних планів мінімізації витрат.		+	
Управління ризиками: включає в себе визначення та оцінку ризиків, виступає готовність до невідомого, з огляду на		+	+

максимізацію доходів та мінімізацію ризику.			
Аудит: основна мета фінансового аудиту – забезпечити надійну та точну інформацію про стан фінансів компанії.		+	+
Забезпечення постійного зростання ринкової вартості підприємства		+	
Операції пов'язані з управлінням формуванням фінансових результатів			
Забезпечення ефективності програм участі персоналу в прибутку		+	

Джерело: сформовано автором

Обліково-аналітичний процес аналізу витрат у ПП «Агрофірма «Дзвони» представлений на рис. 3.2.

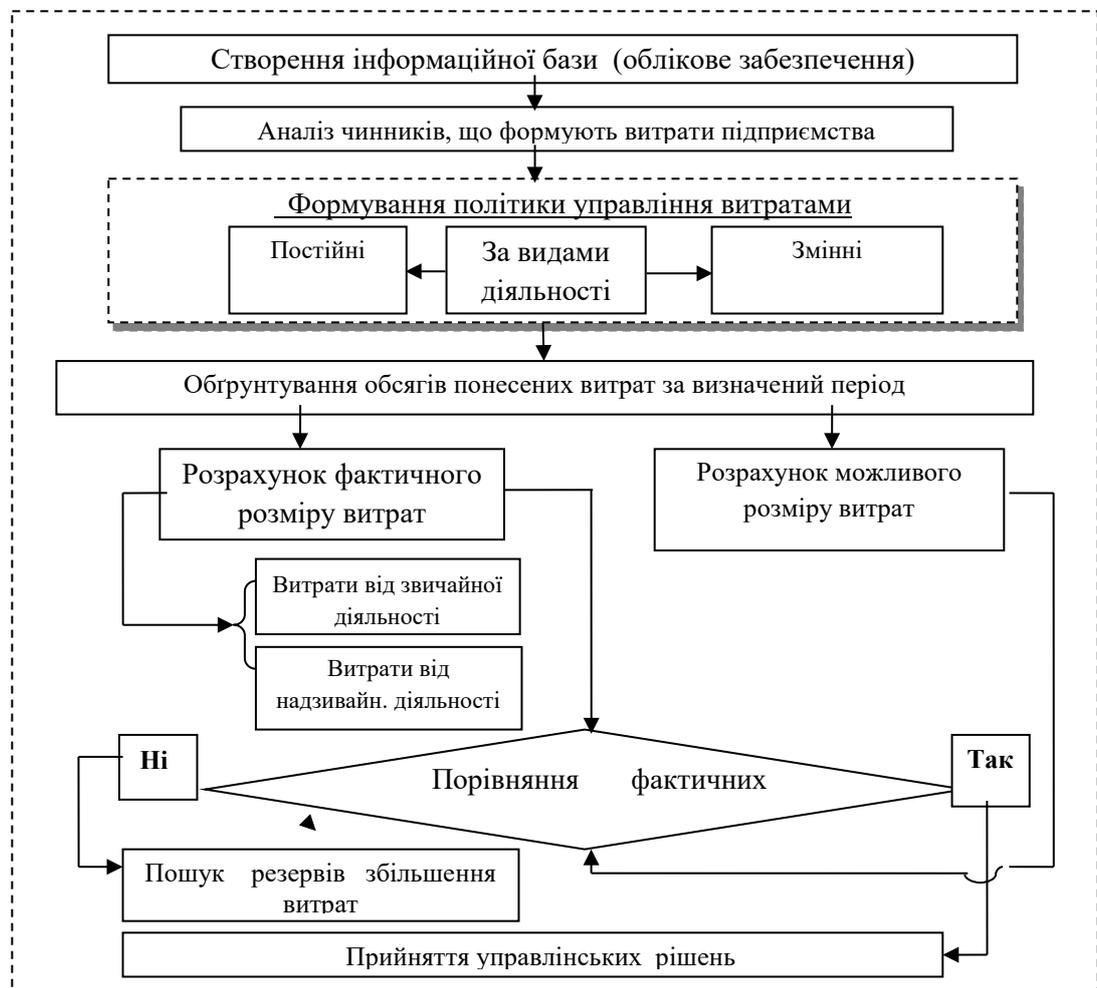

Рис. 3.2. Блок-схема управління витратами ПП «Агрофірма «Дзвони»

Джерело: сформовано автором

На рис. 3.2 наведено основні етапи забезпечення процесу управління витратами (за видами діяльності) на аналізованому підприємстві. Даний алгоритм реалізується так:

На етапі обліку відбувається:

- збір даних (на цьому етапі реєструються всі витрати підприємства, включаючи матеріали, зарплати, оренду, комунальні платежі, амортизацію та інші витрати);

- систематизація даних (витрати класифікуються за типами (постійні, змінні, прямі, непрямі) та призначеннями (виробничі, адміністративні, збутові тощо);

На етапі бухгалтерського обліку витрати відображаються у відповідних бухгалтерських документах та звітах, на рахунках бухгалтерського обліку.

На етапі аналізу:

- проводиться аналіз структури витрат, їх динаміки та порівняння з попередніми періодами чи плановими показниками. Аналіз дозволяє виявити основні витратні статті та визначити, чи є вони ефективними;

- витрати порівнюються з аналогічними підприємствами чи галузевими середніми значеннями, щоб оцінити конкурентоспроможність;

- вивчається співвідношення витрат до доходів, а також визначається рентабельність кожного виду продукції або послуги.

На етапі контролю:

- визначаються стандарти та формуються бюджети – це служить основою для контролю за витратами;

- здійснюється постійний моніторинг фактичних витрат і порівняння їх із встановленими стандартами та бюджетами. Виявляються відхилення та причини, що їх спричинили;

- на основі аналізу та моніторингу вживаються коригувальні заходи для оптимізації витрат. Це може включати заходи щодо зниження витрат, підвищення ефективності процесів, перегляд постачальників тощо;

- контроль ефективності проведених заходів на підприємстві.

Обліково-аналітичний процес аналізу доходів у ПП «Агрофірма «Дзвони» представлено на рис. 3.3.

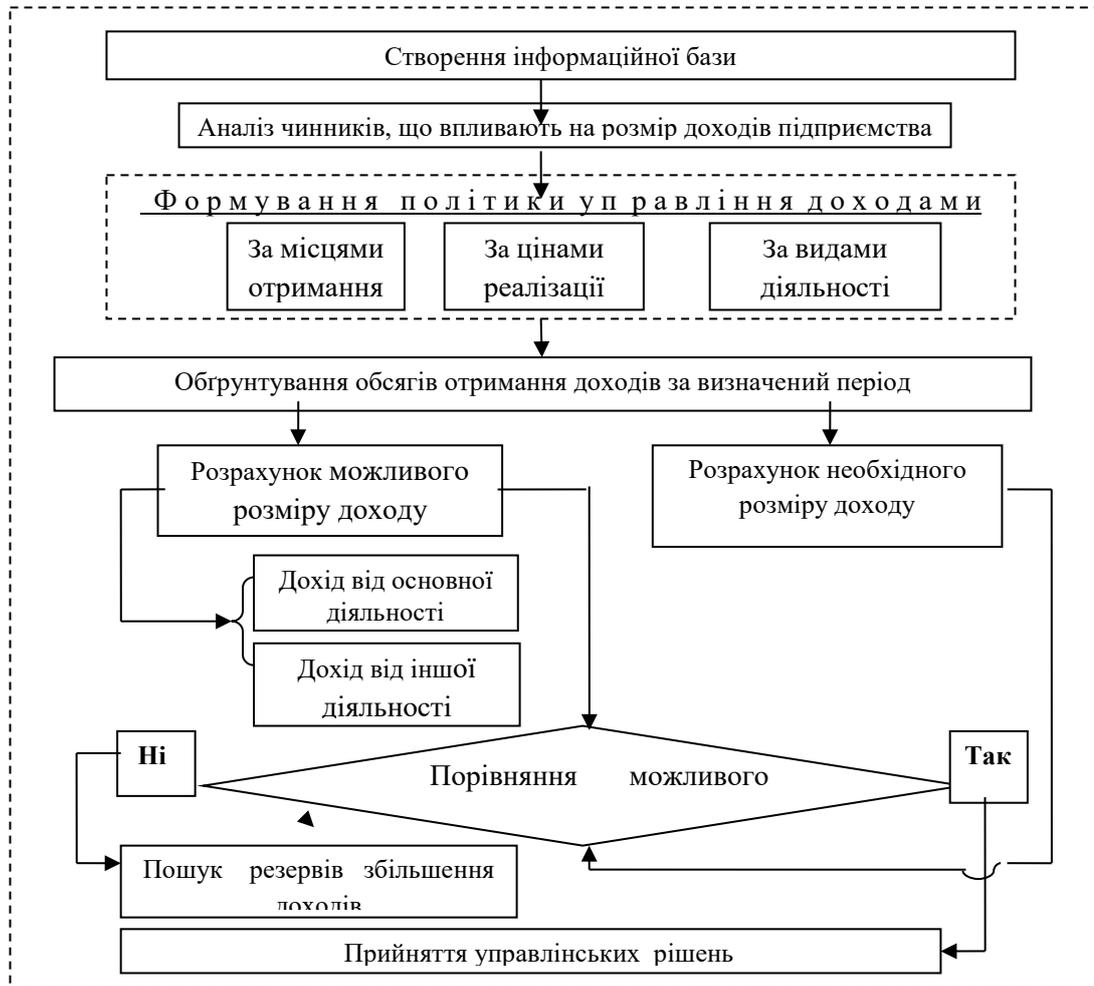

Рис. 3.3. Блок-схема управління доходами ПП «Агрофірма «Дзвони»

Джерело: сформовано автором

Роз'яснення даної блок-схеми є аналогічним до попереднього рис. 3.2.

Отже, інформаційне забезпечення аналізу витрат і доходів на прикладі ПП «Агрофірма «Дзвони» включає в себе сукупність різних джерел даних, систем і методів, які забезпечують аналіз і підтримку прийняття рішень на підприємстві.

3.2. Аналіз структури і динаміки доходів і витрат ПП «Агрофірма «Дзвони» за 2021-2023 рр.

Аналіз структури і динаміки доходів і витрат ПП «Агрофірма «Дзвони» дозволяє виявити ключові тенденції в фінансовій діяльності підприємства, визначити основні джерела доходів та витрат, а також оцінити їхній вплив на рентабельність.

Аналіз формування і розподілу прибутку підприємства проведемо в табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Аналіз формування та розподілу прибутку ПП «Агрофірма «Дзвони»

№	Показник	2021	2022	2023	Абс. відх. 2023/ 2022	Абс. відх. 2022/ 2021
1	Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	210035	298601	417881	119280	88566
2	Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	167736	213471	202453	-11018	45735
3	Валовий прибуток	42299	85130	215428	130298	42831
4	Інші операційні доходи	1809	7900	5645	-2255	6091
5	Адміністративні витрати	5964	5060	6503	1443	-904
6	Витрати на збут	26446	27613	32218	4605	1167
7	Інші операційні витрати	6801	6564	7961	1397	-237
8	Фінансовий результат від операційної діяльності	4897	53793	174931	12138	48896
9	Інші фінансові доходи	121	105	73	-32	-16
10	Інші доходи	17798	4550	5996	1446	-13248
11	Фінансові витрати	6973	7304	6818	-486	331
12	Інші витрати	201	25891	3237	-22654	25690
13	Фінансовий результат до оподаткування	15642	25253	170405	145152	9611
14	Чистий прибуток (збиток)	15642	25253	170405	145152	9611

Джерело: авторські розрахунки

Згідно проведеного аналізу, можна зробити наступні висновки:

- чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) демонструє зростаючу тенденцію: на 119280 тис. грн. у 2023 році проти 2022 року, на 88566 тис. грн. у 2022 році проти 2021 року;
- собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) зменшилась у поточному році на 11018 тис. грн.;
- чистий прибуток у поточному році збільшився на 145152 тис. грн. і становив – 170405 тис. грн.

Аналіз складу, структури та динаміки доходів і витрат ПП «Агрофірма «Дзвони» наведений у табл. 3.3.

Таблиця 3.3

**Аналіз складу, структури та динаміки доходів і витрат
ПП «Агрофірма «Дзвони»**

№	Показник	2021	2022	2023	Абс. відх. 2023/ 2022	Абс. відх. 2022/ 2021
1	Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	100	100	100	0	0
2	Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	79,86	71,49	48,45	-23,04	-8,37
3	Валовий прибуток	20,14	58,51	51,55	-6,96	38,4
4	Інші операційні доходи	0,86	2,65	1,35	-1,3	1,79
5	Адміністративні витрати	2,85	1,69	1,22	-0,47	-1,16
6	Витрати на збут	12,59	9,25	7,71	-1,54	-6,04
7	Інші операційні витрати	3,24	2,20	1,91	-0,29	-1,04
8	Фінансовий результат від операційної діяльності	2,33	18,02	41,86	23,84	15,69
9	Інші фінансові доходи	0,06	0,03	0,02	-0,01	-0,03
10	Інші доходи	8,47	1,53	1,43	-0,10	-6,94
11	Фінансові витрати	3,32	2,45	1,63	-0,82	-0,87
12	Інші витрати	0,09	8,67	0,77	-7,9	8,58
13	Чистий прибуток (збиток)	7,45	8,46	40,78	32,32	1,01

Джерело: авторські розрахунки

У 2023 році питома вага майже усіх показників зменшилась, порівняно

із 2022 роком. Найбільшою мірою це прослідковується за такими статтями:

- собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) на 23,04 п.п.;
- валовий прибуток на 6,96 п.п.;
- витрати на збут на 1,54 п.п.;
- інші операційні доходи на 1,3 п.п.

Зростання у питомій вазі у 2023 році проти 2022 року спостерігається за такими статтями ф.2:

- фінансовий результат від операційної діяльності на 23,84 п.п.;
- чистий прибуток на 32,32 п.п.

З метою дослідження рентабельності діяльності ПП «Агрофірма «Дзвони» проведемо аналіз динаміки показників дослідження доходів та витрат (табл. 3.4 та рис. 3.4).

Таблиця 3.4

Аналіз динаміки показників дослідження доходів і витрат

ПП «Агрофірма «Дзвони»

Показник	2021	2022	2023	Відхилення 2023/2022		Відхилення 2022/2021	
				тис. грн.	%	тис. грн.	%
Чистий дохід від реалізації (товарів, робіт, послуг)	210035	298601	417881	119280	39,95	88566	42,17
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	167736	213471	202453	-11018	-5,16	45735	27,27
Чистий прибуток (збиток)	15642	25253	170405	145152	57,62	9611	61,44
Середньорічна вартість активів	183005	192690	223405	30715	15,94	9685	5,29
Рентабельність активів	87,13	64,53	53,46	-11,07	-17,15	-22,60	-25,94
Рентабельність продаж	9,33	11,83	84,17	72,34	611,50	2,50	26,80
Рентабельність витрат	79,87	71,49	48,45	-23,04	-32,22	-8,38	-10,49
Виручка від	7,45	8,46	40,78	32,32	382,03	1,01	13,56

реалізації в 1 грн. доходів							
--------------------------------	--	--	--	--	--	--	--

Джерело: авторські розрахунки

У поточному році, зростаючу тенденцію демонструють наступні показники:

- рентабельність продажів на 72,34%, у порівнянні із 2022 роком. Це свідчить про те, що підприємство отримує значний прибуток від своїх продажів, а отже, управління витратами здійснюється на належному рівні, а також можна стверджувати про високу цінність продукції ПП «Агрофірма «Дзвони»;

- виручка від реалізації на 1 грн. доходів зросла на 32,32%. Даний показник показує скільки доходів генерується з кожної гривні виручки, яку отримує підприємство. Позитивним явищем є зростання даного показника, що і прослідковується у нашому випадку.

У поточному році, спадаючу тенденцію демонструють наступні показники:

- висока рентабельність активів (у 2021 році – 87,13%) означає, що підприємство ефективно використовує свої активи для створення прибутку, тоді як низький показник може вказувати на низьку ефективність або недовикористання активів;

- рентабельність витрат показує наскільки ефективно підприємство використовує свої витрати для отримання прибутку. У нашому випадку спостерігається зниження даного показника на 23,04%. Дана тенденція свідчить про зменшення величини витрат у вартості чистого доходу підприємства у 2023 році, проти 2022 року.

Зростання вищеописаних показників є наслідком зростання обсягів реалізації продукції, та відповідно доходів у 2023 році. Зростання показників рентабельності (рентабельності продажів, виручки на 1 грн. доходів) підприємства свідчить про підвищення ефективності його діяльності та здатність генерувати прибуток. Зниження таких показників рентабельності, як: рентабельність активів, рентабельність витрат може вказувати на

проблеми з витратами або недостатню маржу прибутку у 2023 році.

Висновки до розділу 3

Робота над 3 розділом кваліфікаційної роботи «Аналіз витрат і доходів ПП «Агрофірма «Дзвони» дає підстави зробити наступні висновки:

1) Розглянуто інформаційне забезпечення аналізу витрат і доходів ПП «Агрофірма «Дзвони». З'ясовано, що значна роль в інформаційному забезпеченні аналізу належать бухгалтерському обліку та звітності, де найповніше відображаються господарські явища, процеси, їх результати. Своєчасний та повний аналіз даних, що містяться у первинних та зведених облікових регістрах та звітності, забезпечує прийняття необхідних заходів, спрямованих на досягнення кращих результатів господарювання ПП «Агрофірма «Дзвони».

Методи аналізу, якими користується економіст: горизонтальний і вертикальний аналіз (порівняння витрат та доходів за різні періоди та аналіз структури фінансових звітів); аналіз фінансових коефіцієнтів (вимірювання показників рентабельності, ліквідності, ефективності діяльності).

2) Проведено аналіз структури і динаміки доходів і витрат ПП «Агрофірма «Дзвони» за 2021-2023 рр. Зростання вищеописаних показників є наслідком зростання обсягів реалізації продукції, та відповідно доходів у 2023 році. Зростання показників рентабельності (рентабельності продажів, виручки на 1 грн. доходів) підприємства свідчить про підвищення ефективності його діяльності та здатність генерувати прибуток. Зниження таких показників рентабельності, як: рентабельність активів, рентабельність витрат може вказувати на проблеми з витратами або недостатню маржу прибутку у 2023 році.

ВИСНОВКИ

У результаті проведення кваліфікаційного дослідження, можна зробити такі висновки:

1. Важливою науковою економічною категорією є поняття витрат виробництва. Це пов'язано з тим, що від якості управління витратами економічних суб'єктів залежить рівень прибутковості їхньої діяльності. Кінцевими цілями процесу обліку витрат є підготовка інформації для визначення доцільності виробництва конкретних товарів та/або послуг, застосування технологій виробництва та прийняття інших управлінських рішень.

2. Дохід підприємства має центральне значення для розуміння його фінансового здоров'я, визначення стратегії розвитку та прийняття управлінських рішень. Сутність доходу підприємства полягає в тому, що це сума всіх коштів, які підприємство отримує за певний період від своєї діяльності. Доходи можуть бути отримані з різних джерел, таких як продаж товарів, надання послуг, оренда активів, інвестиції або інші фінансові надходження.

Ефективна організація обліку витрат та доходів на підприємствах будь-якої форми власності та галузі народного господарства, потребує своєчасного, повного та достовірного інформаційного забезпечення та законодавчого врегулювання.

3. У ПП «Агрофірма «Дзвони» всі первинні документи одразу обробляються в момент здійснення операції або безпосередньо після її закінчення, відповідальна особа проставляє всі необхідні реквізити і підписує документ.

Розглянуто основні аспекти організації обліку виробничих витрат у ПП «Агрофірма «Дзвони». Дослідження засвідчило достатньо ефективну його побудову, засновану на використанні загальноприйнятих у вітчизняній практиці передумов та принципів.

Відповідно до Плану рахунків та Інструкції, всі прямі витрати, що виникають у ПП «Агрофірма «Дзвони», відображаються за кредитом рахунка 23 «Виробництво». Що стосується непрямих витрат, то вони відображаються на рахунку 91 «Загальновиробничі витрати». Витрати, відображені на рахунку 91, щомісяця списуються на рахунки 23 «Виробництво» і 90 «Собівартість реалізації» відповідно до методики розподілу загальновиробничих витрат, передбаченої в додатку 1 до НП(С)БО 16.

4. При відображенні в бухгалтерському обліку господарських операцій з надання стоматологічних послуг головний бухгалтер дотримується порядку формування доходів і витрат. Оцінюючи рівень організації обліку виробничих витрат на досліджуваному підприємстві, ми дійшли висновку, що головний бухгалтер підприємства зумів забезпечити оптимальний процес для проведення господарських операцій.

5. З метою узагальнення інформації про доходи від за видами діяльності ПП «Агрофірма «Дзвони» використовує рахунки класу 7 «Доходи і результати діяльності». Рахунки 70 «Доходи від реалізації» та 71 «Інший операційний дохід» призначені для відображення доходів від операційної діяльності. Збільшення доходів фіксується у оборотно-сальдовій відомості по рахунку 701, 702.

6. Розглянуто особливості обліку доходів і витрат ПП «Агрофірма «Дзвони» в сучасних умовах автоматизації. З'ясовано, що вибір програмного забезпечення для автоматизації обліку доходів і витрат залежить від потреб ПП «Агрофірма «Дзвони», бюджету та рівня зручності використання. QuickBooks і Xero підходять для ПП «Агрофірма «Дзвони» найбільше, адже дані програмні засоби є гнучкими і доступними для досліджуваного підприємства.

7. Розглянуто інформаційне забезпечення аналізу витрат і доходів ПП «Агрофірма «Дзвони». З'ясовано, що значна роль в інформаційному забезпеченні аналізу належать бухгалтерському обліку та звітності, де найповніше відображаються господарські явища, процеси, їх результати.

Своєчасний та повний аналіз даних, що містяться у первинних та зведених облікових регістрах та звітності, забезпечує прийняття необхідних заходів, спрямованих на досягнення кращих результатів господарювання ПП «Агрофірма «Дзвони».

8. Методи аналізу, якими користується економіст: горизонтальний і вертикальний аналіз (порівняння витрат та доходів за різні періоди та аналіз структури фінансових звітів); аналіз фінансових коефіцієнтів (вимірювання показників рентабельності, ліквідності, ефективності діяльності).

Проведено аналіз структури і динаміки доходів і витрат ПП «Агрофірма «Дзвони» за 2021-2023 рр. Зростання вищеописаних показників є наслідком зростання обсягів реалізації продукції, та відповідно доходів у 2023 році. Зростання показників рентабельності (рентабельності продажів, виручки на 1 грн. доходів) підприємства свідчить про підвищення ефективності його діяльності та здатність генерувати прибуток. Зниження таких показників рентабельності, як: рентабельність активів, рентабельність витрат може вказувати на проблеми з витратами або недостатню маржу прибутку у 2023 році.